

Enkäten Hälsa i skolan 2017

Översikt över resultaten i Grankulla

Innehåll

1. Enkäten Hälsa i skolan 2017.....	3
2. Delaktighet och anknytning till skolan.....	4
2. Lärare och möten med de studerande	7
3. Intressen/hobbyer	9
4. Levnadsvanor	11
5. Upplevd hälsa.....	14
6. Drogexperiment och attityder	15
7. Mobbning och diskriminering.....	19
8. Föräldraskap.....	21
9. Våld som barn och unga upplevt	24
9.1 Våld från föräldrarna.....	24
9.2 Sexuellt ofredande	26
10. Mental hälsa (ensamhet, ångest)	28
11. Skolstress och skoltrötthet	31
12. Frånvaro	33
13. Slutsatser och åtgärdsförslag.....	36
Källor:.....	38

1. Enkäten Hälsa i skolan 2017

Institutet för hälsa (THL) förmedlar i sin nationella enkät Hälsa i skolan mångsidiga uppföljningsfakta om hur barn och ungdomar i olika åldrar mår samt om deras hälsa, skolgång, studier, delaktighet och tillgång till hjälp. Dessutom undersöks hur tjänsterna svarar mot behoven. Skolhälsoenkäten genomfördes i Grankulla under våren 2017 som en e-enkät på låg- och högstadiet och i gymnasiet. Speciellt på högstadiet blev svarsprocenten låg, endast 47 %. Skolhälsoenkäten omfattade för första gången också lågstadiets årskurser 4 och 5, och i Grankulla deltog faktiskt fyror och femmorna aktivt i enkäten (88 procent). Enkätresultaten utnyttjas i läroinrättningarnas hälsofrämjande arbete samt vid utvecklandet av kommunens verksamhet.

Resultaten av skolhälsoenkäten har publicerats i en öppen portal på nätet (<https://thl.fi/sv/web/barn-unga-och-familjer/forskningsresultat>), där resultaten finns att se även för Grankullas del. Resultaten kan studeras i databasen enligt kön, skolstadium och kommun. För en del av indikatorerna finns jämförande data också från tidigare år.

I denna rapport har vi sammanställt de centrala observationerna för Grankullas del. Det är skäl att beakta att enkäten riktat sig till alla barn och ungdomar som går i skola i Grankulla och att en stor del av dem bor i någon grannkommun. Av lågstadieleverna bor 11 %, av högstadieleverna 43 % och av gymnasisterna 74 % utanför Grankulla.

Att svarsprocenten på grund av tekniska problem blev låg särskilt för högstadiet påverkar möjligheten att generalisera resultaten. THL rapporterar inte resultat till de delar som antalet svar blivit lägre än 30. Resultaten har jämförts med resultaten för Esbo och hela landet, och en del av dem analyseras också i ett tidsperspektiv, dvs. i jämförelse med tidigare enkäter. En del av frågorna presenterades på ett annat sätt för lågstadieleverna än för högstadieleverna och gymnasiestuderandena. I rapporten beaktas inte frågor som mycket få har svarat på. THL har publicerat enkätresultat i resultatservicen i små portioner, och en del av resultaten saknades fortfarande då denna rapport gjordes upp.

Grankulla stad deltar i Förändringsprogrammet för barn- och familjetjänster (LAPE) 2017–2018. Inom programmet förnyas barn- och familjetjänsterna så att barn, unga och familjer får rätt slags stöd i rätt tid och på nära håll. Programmet omfattar social- och hälsovårdstjänsterna för barn, unga och familjer samt elevhälso- och välfärdsarbetet i bildningens enheter. Med fokus på barnen och familjerna försöker man förskjuta tyngdpunkten mer mot förebyggande arbete och tidig intervention samt stärka samarbetet mellan olika aktörer. I rapporten över skolhälsoenkäten betonas sådana frågor gällande barn, unga och familjer som kommit fram inom förändringsprogrammet LAPE.

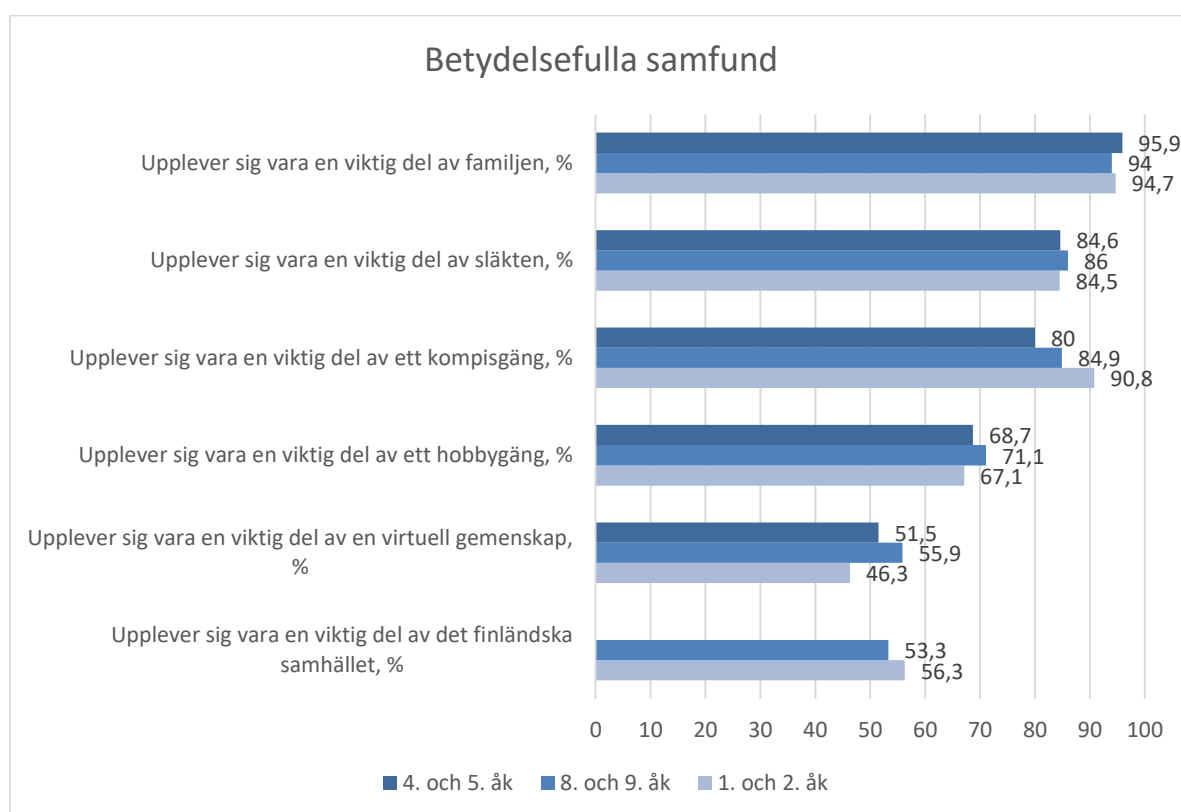
Indikatorerna i rapporten har valts ut med utgångspunkt i THL:s seminarium om skolhälsoenkäten för huvudstadsregionens kommuner samt med hjälp av THL:s indikatorpaket för elevhälsan. Rapporten har beretts av den tvärsektoriella Tejo-gruppen.

2. Delaktighet och anknytning till skolan

Enligt Institutet för hälsa och välfärd handlar delaktighet om anknytning, relationer, tillhörighet och gemenskap. Delaktighet betyder att man kan påverka sitt eget levnadslopp samt möjligheter, verksamheter, tjänster och gemensamma angelägenheter. Upplevd delaktighet och sociala nätverk utgör skyddande faktorer mot marginalisering. (THL, 2018; Grankullas delaktighetsprogram 2018).

En dimension i delaktighet går ut på att höra till olika gemenskaper. Av skolhälsoenkäten framgår att de viktigaste sociala gemenskaperna för barn och unga i Grankulla är familjen, släkten och kompisgänget. Vännernas betydelse växer i de högre årskurserna, och i gymnasiet upplever redan 90 % att de är en viktig del av ett kompisgäng. Även hobbygrupper upplevs som viktiga sociala kontexter, och ungefär hälften upplever att de är viktiga aktörer i sociala nätverk på webben.

Högstadieläverna och gymnasiestuderandena fick också en fråga om sin delaktighet i det finländska samhället. Över hälften av respondenterna upplevde att de är en viktig del av det finländska samhället.

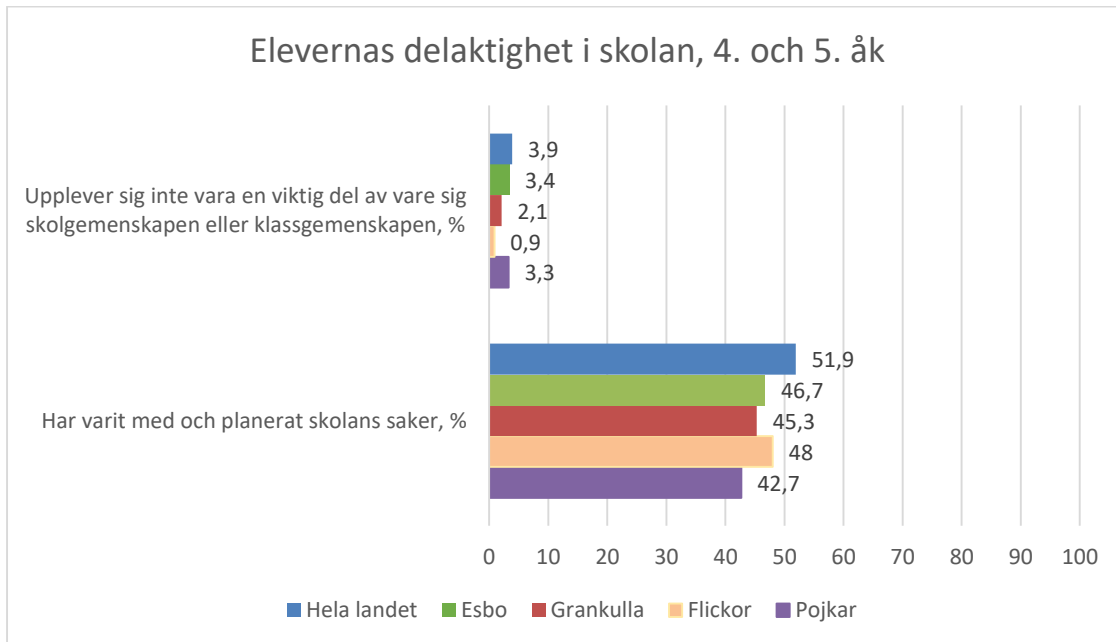

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

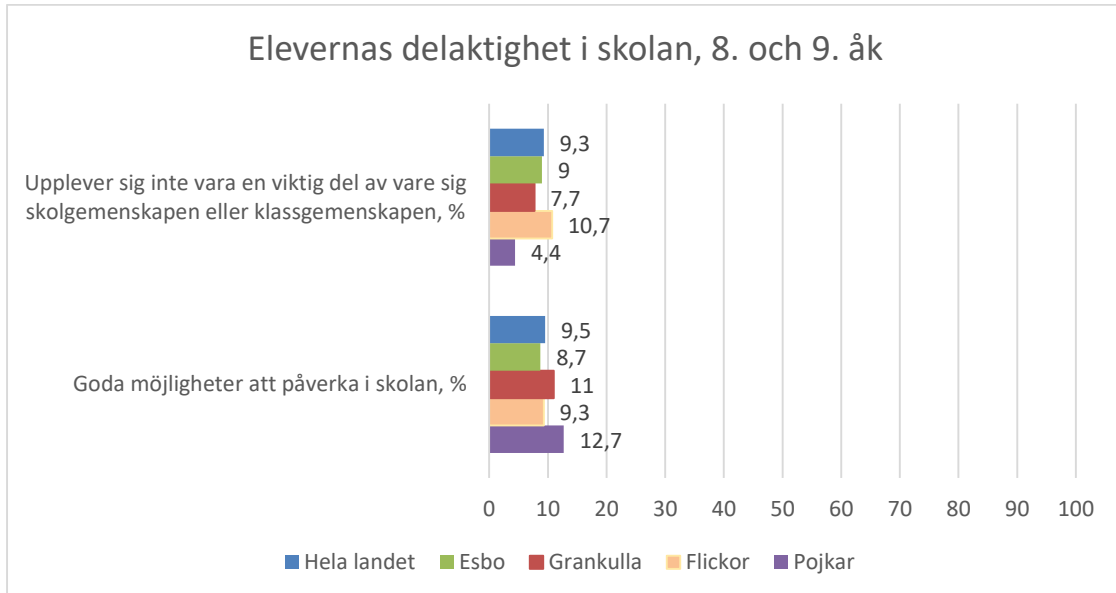
Skolan och klassen är viktiga för barn och unga, som tillbringar en stor del av sin vardag i dem. Anknytning till klass- och skolsgemenskapen har en stor betydelse för barns och ungas välbefinnande och inlärningsmöjligheter. (Väljjärvi 2015, Halme ym. 2018). I skolhälsoenkäten frågade man därför ungdomarna om de upplevde sig som en viktig del av denna gemenskap.

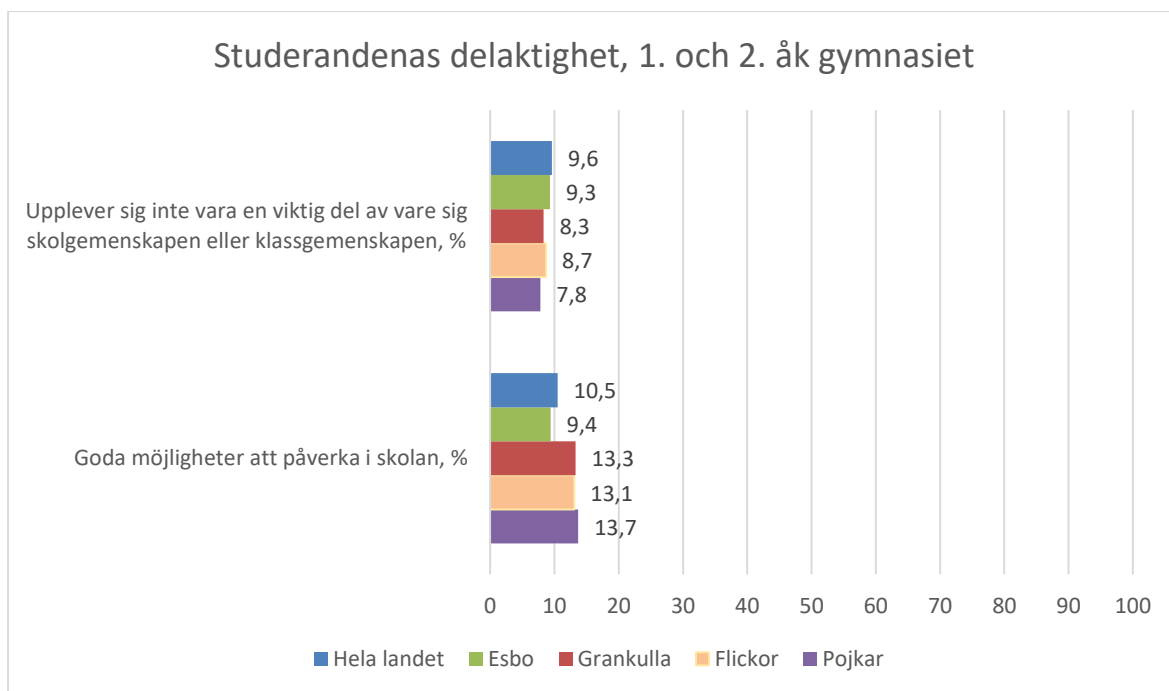
Även deltagande är en väg till upplevd delaktighet. Påverkansmöjligheterna undersöktes i enkäten med en fråga som bestod av sju delfrågor. I frågan beaktades möjligheterna att påverka

lektionsarrangemangen, planeringen av skolarbetet eller studierna, planeringen eller genomförandet av rasterna eller pauserna, utarbetandet av skolans gemensamma regler, planeringen eller uppsnygningen av skollokalerna, skolmaten (bl.a. matsedlar, trivsel) samt ordnandet av temadagar, fester, utflykter och lägerskola.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

För Grankullaungdomarnas del verkar känslan av utanförskap växa efter lågstadiet, först på högstadiet och sedan i gymnasiet. Av högstadieleverna förekommer det mest hos flickor att de upplever sig stå utanför skol- och klassgemenskapen (10,7 %).

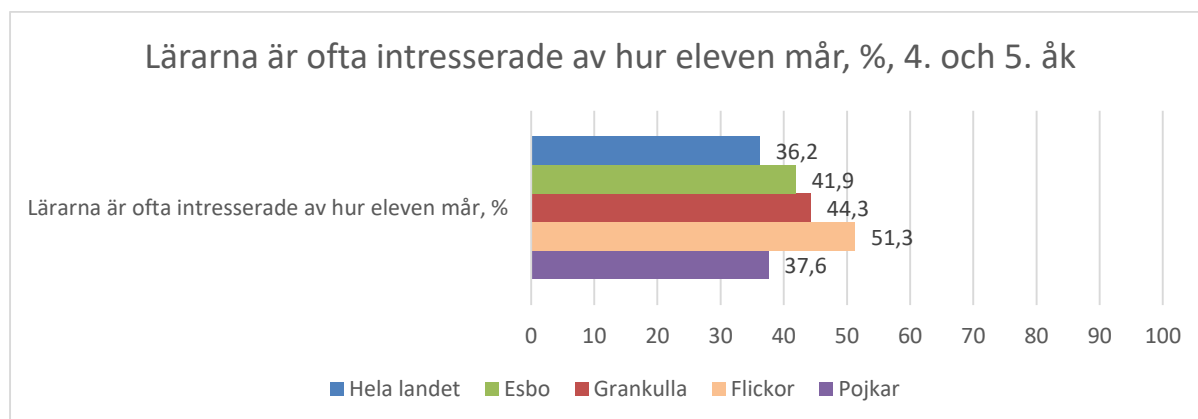
I Grankulla uppger lite under hälften av lågstadieleverna att de deltagit i planeringen i skolan. På högstadiet upplever cirka 10 procent och i gymnasiet 13 procent att de har bra påverkansmöjligheter i skolan.

2. Lärare och möten med de studerande

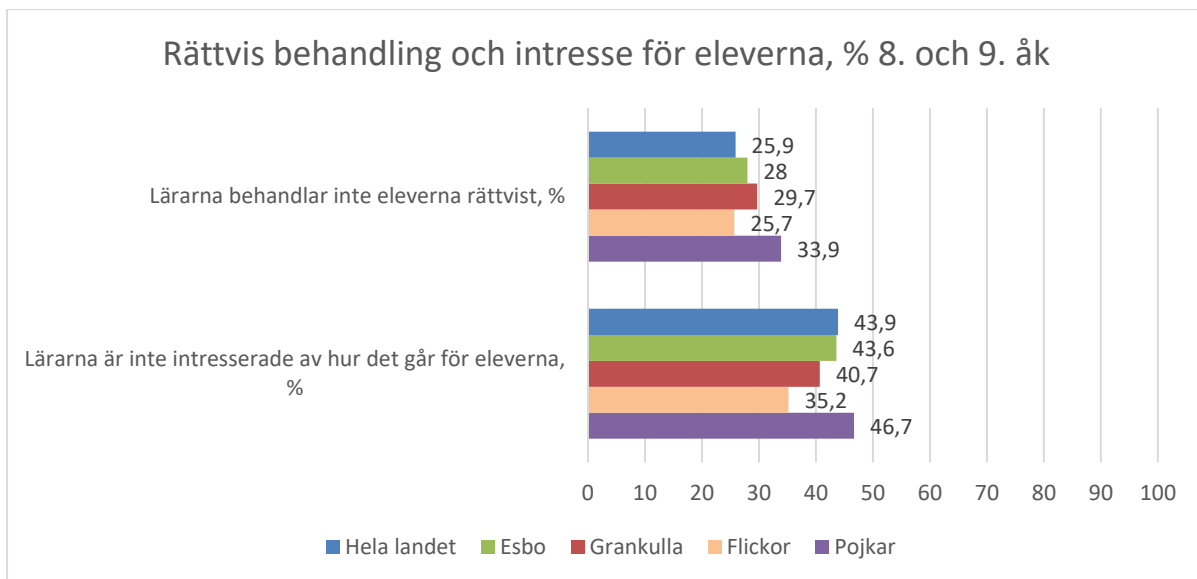
Kvaliteten på relationen mellan lärare och elev har betydelse för trivseln i skolan. Särskilt uppmuntran till aktivt engagemang på timmarna, rättvist bemötande, personligt intresse och realistiska förväntningar främjar elevernas trivsel. (Brunell m.fl. 1996). Behovet av stöd ökar om eleven har utmaningar i skolgången. (Ulmanen 2017). Positiva kännetecken på en god relation mellan lärare och elev är växelverkan vid mötet med eleven samt ett konstruktivt och uppmuntrande sätt att ge respons till eleven. (Manninen 2018).

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter går barnets intresse i första hand, vilket utgör en viktig princip i barn- och familjetjänsterna. För att yrkespersonerna ska kunna följa denna princip är det nödvändigt för dem att veta hur barnen upplever sitt liv, vad som är viktigt för dem och vad de önskar. Informationen samlas in vid möten med barnen, och utifrån den bygger man upp förtroendet i samarbetet mellan yrkespersonen och barnet. (THL, webbkursen Luo luottamusta- suojele lasta, hämtad 15.10.2018)

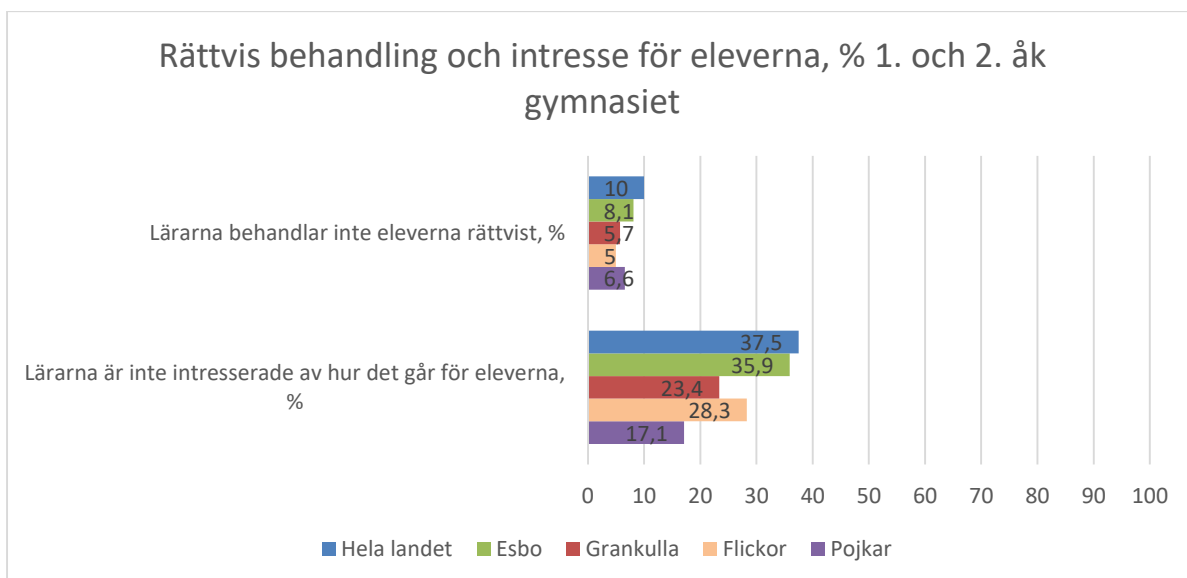
I skolhälsoenkäten svarade lågstadiel eleverna på frågan om lärarna ofta visar intresse för hur det står till med dem. Högstadiel eleverna och gymnasie studerandena svarade på frågan om de upplever att lärarna **inte** är intresserade av hur det står till med dem. Dessutom frågade man om lärarna bemöter eleverna rättvist.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

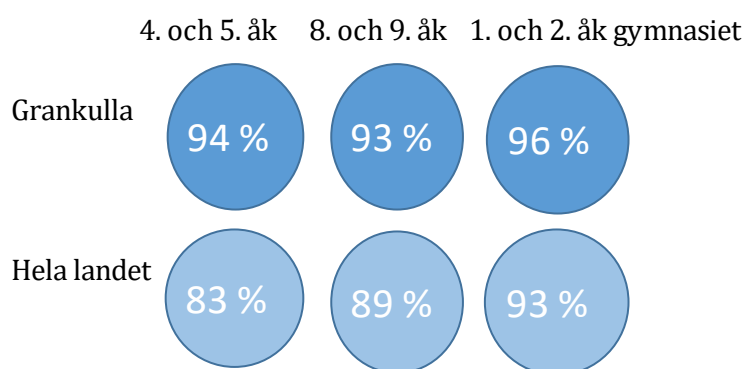
Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

På lågstadiet upplever nästan hälften av barnen (44,3 %) att lärarna ofta är intresserade av hur det står till med dem. På högstadiet är siffrorna nästan motsatta: hela 40,7 % upplever att lärarna inte är intresserade av hur det står till med eleverna. Särskilt pojkar (46,7 %) anser ofta att lärarna inte är intresserade av hur de har det. En tredjedel av pojkarna i högstadieåldern (33,9 %) anser också att lärarna inte bemöter eleverna rättvist. Bland dem som nått gymnasieåldern är motsvarande siffror lägre: under 6 % upplever att de bemöts orättvist av lärare. I gymnasiet upplever 23,4 % av de studerande att lärarna inte är intresserade av hur de har det. Denna upplevelse är vanligare bland flickor (28,3 %) än pojkar (17,1 %). I Grankulla är andelen klart mindre än i hela landet eller i Esbo.

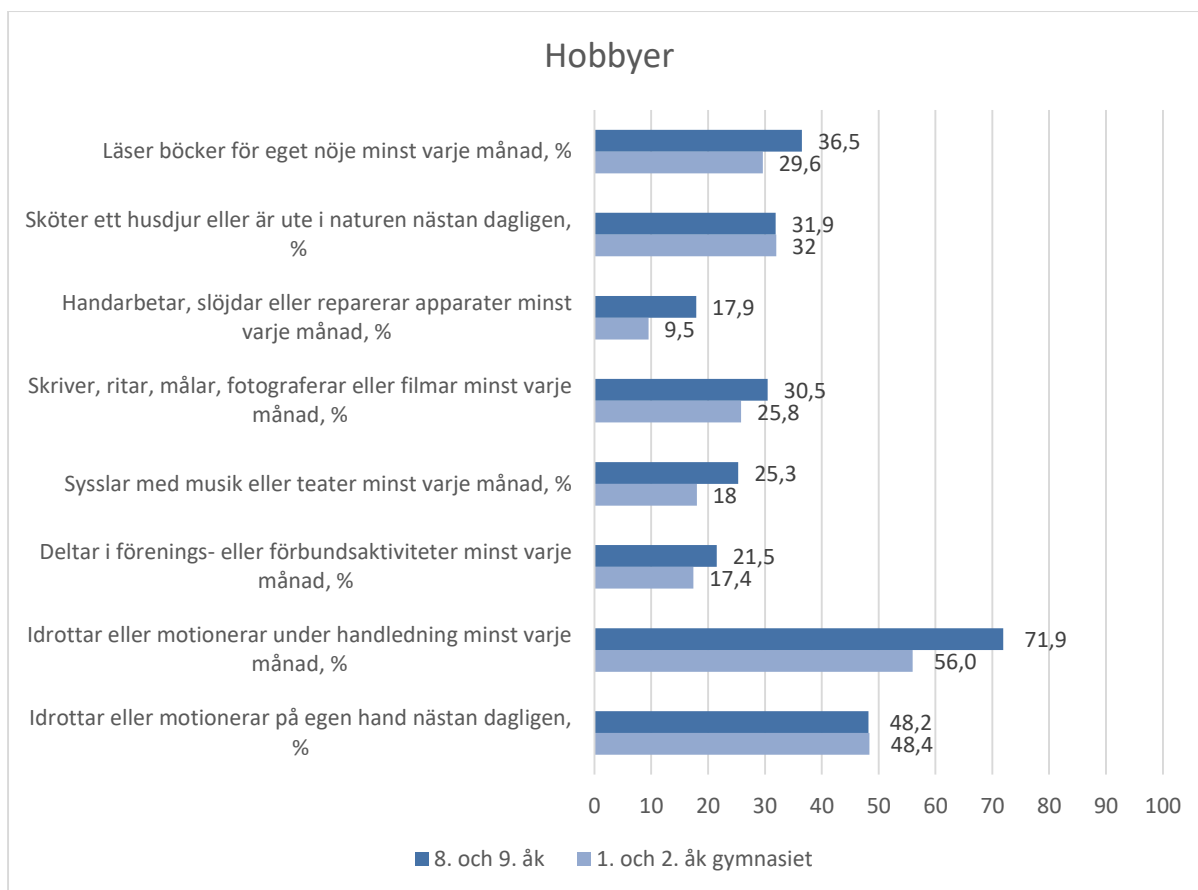
3. Intressen/hobbyer

Fritidsintressen är centrala källor för positiva upplevelser för barn och unga, och på nationell nivå har man satt upp som mål att alla barn och ungdomar ska ha en hobby som de tycker om. (Konvention om barnens rättigheter 1989; JM 2017, Halme m.fl. 2018). Av resultaten av skolhälsoenkäten framgår att en hobby eller fritidsaktivitet som utövas varje vecka korrelerar starkt med ungdomars välbefinnande och nöjdhet med livet. De ungdomar som sysslar med någon aktivitet varje vecka upplever bland annat oftare att de har god kontroll över sitt liv, och de har mer sällan dagliga symtom. (Halme ym. 2018)

Utövar någon hobby minst varje vecka, %

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

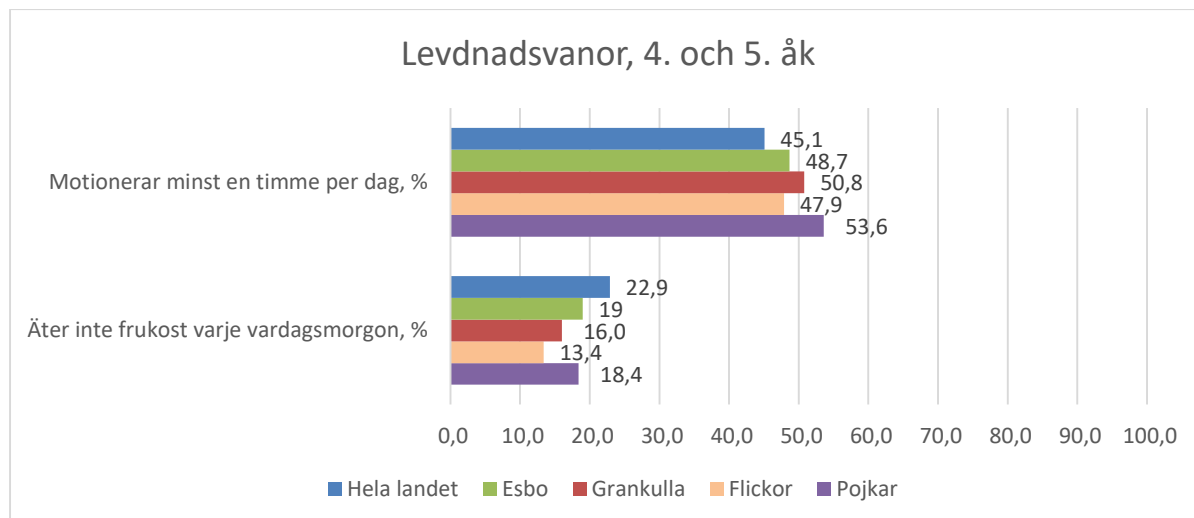
Barn och ungdomar som går i skola i Grankulla är aktivt med i olika fritidsaktiviteter, och de flesta av dem som svarade på enkäten idkar någon hobby minst en gång i veckan. De ungas intressen handlade särskilt om motion, såväl med handledare som på egen hand, men även t.ex. läsning och skötsel av ett sällskapsdjur är populära aktiviteter. I enkäten specificerades inte lågstadieelevernas intressen, men hela 94 % uppger att de ägnar sig åt någon fritidsaktivitet varje vecka.

4. Levnadsvanor

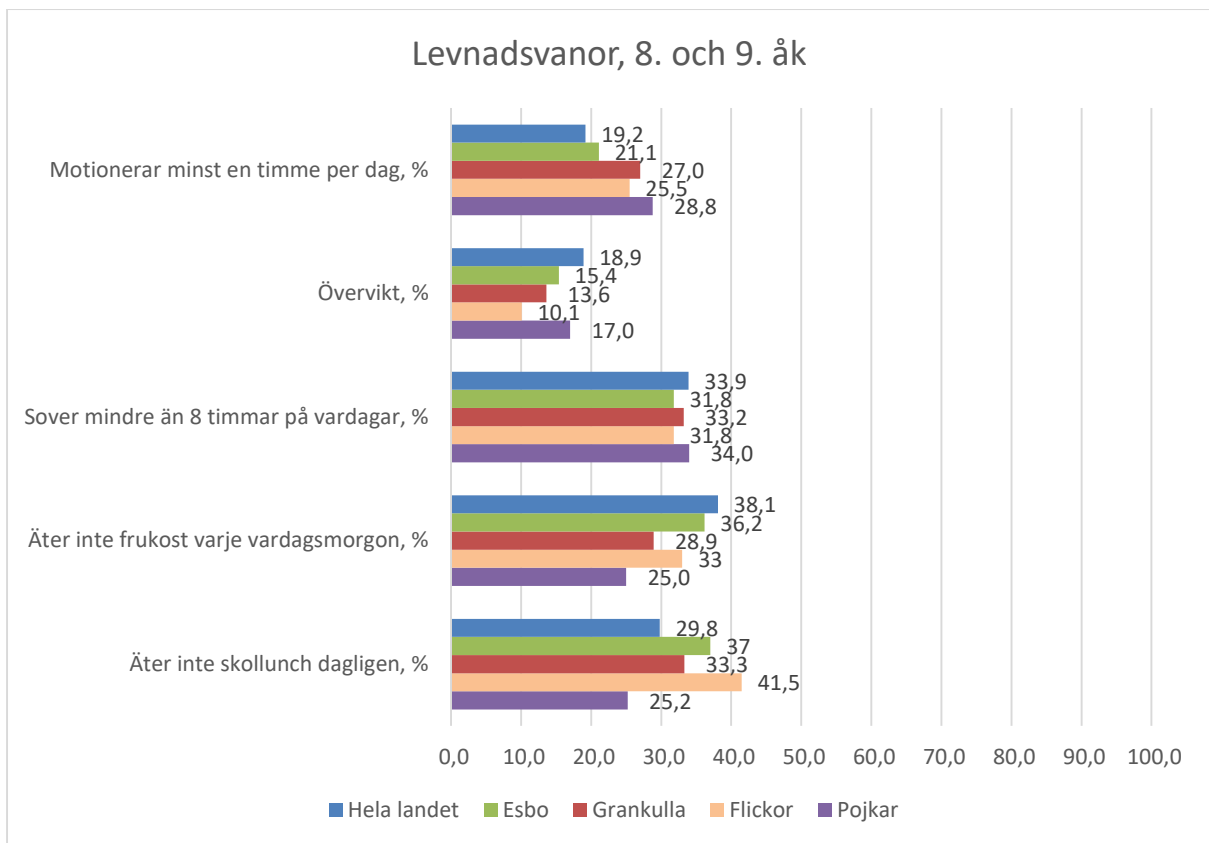
Motion främjar såväl det fysiska som det mentala välbefinnandet och påverkar livskvaliteten positivt. Motion i unga år skapar grund för hälsa, välbefinnande och fortsatt motionsintresse i vuxen ålder. Genom att påverka barnens motionsvanor kan man främja hälsa och välbefinnande på lång sikt (THL 2018). I skolhälsoenkäten undersöktes motionsvanorna bl.a. genom att man frågade barnen och ungdomarna om de motionerar minst en timme per dag.

I undersökningar har det kommit fram att frukost på morgonen har samband med en regelbunden måltidsrytm (Kostrekommendationer för barnfamiljer, THL 2016). Även skolbispisningen främjar barnens och ungdomarnas fysiska välbefinnande och studieförmåga. Den har också en undervisningsrelaterad och pedagogisk roll, som har skrivits in i läroplanerna. En regelbunden måltidsrytm med klokt sammansatta mellanmål främjar skolelevnas välbefinnande. (Kostrekommendationer för barnfamiljer, THL 2016; Finländska näringsrekommendationer, EVIRA 2017). I skolhälsoenkäten frågade man lågstadieeleverna om de åt frukost varje vardagsmorgon, och högstadie- och gymnasieeleverna tillfrågades dessutom om de åt skolmaten.

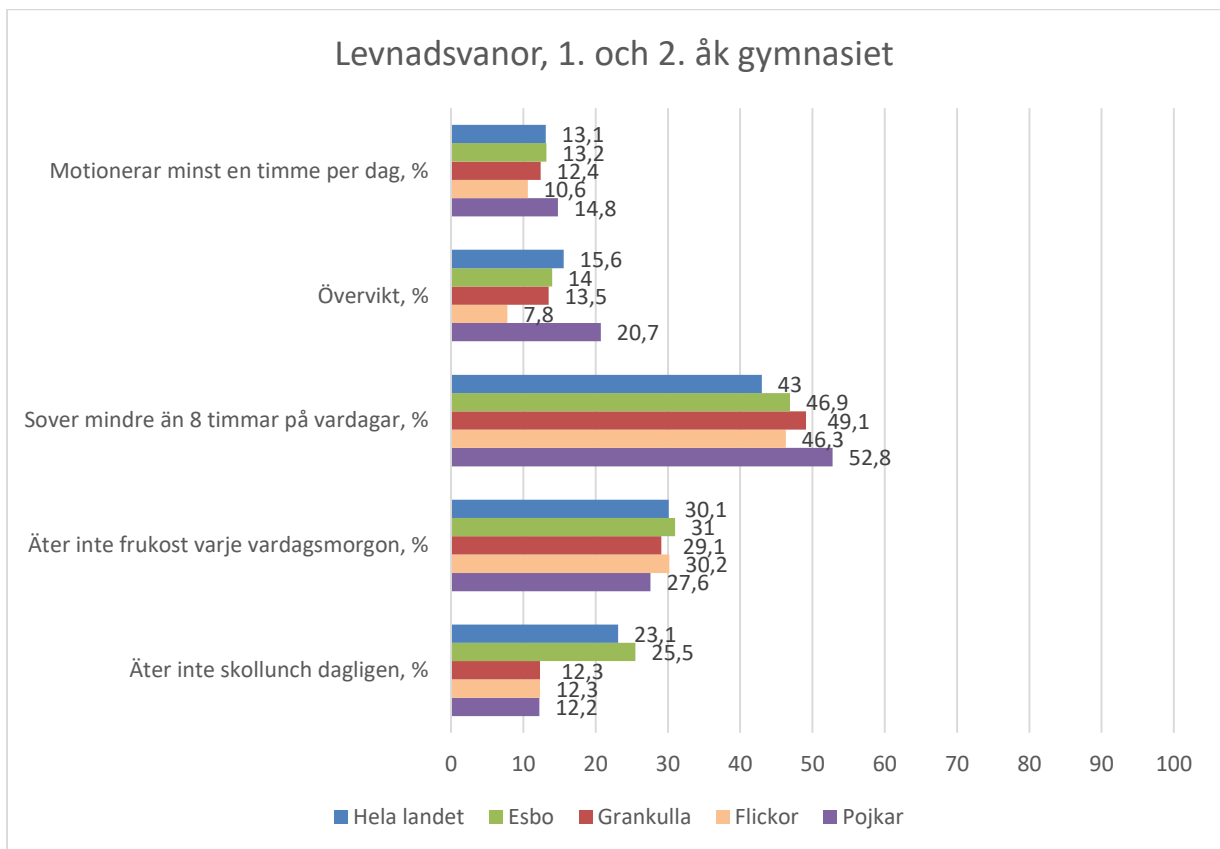
Dålig nattsömn och sömnbrist påverkar barns och ungdomars koncentrationsförmåga samt inläring och minne. Dessutom påverkar sömnlöshet och för kort nattsömn hälsan och ökar risken för bl.a. hjärt- och kärlsjukdomar och vuxendiabetes. (UKK-instituutti, THL 2018). I skolhälsoenkäten mättes sömnens tillräcklighet genom att fråga högstadie- och gymnasieeleverna om de sov mindre än åtta timmar/natt under skolveckan.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Av lågstadieleverna i Grankulla motionerar ungefär hälften minst en timme per dag. Av barnen i åk 4 och 5 hoppar 16 procent över frukosten. Jämfört med hela landet och Esbo motionerar Grankullaborna mer, och färre hoppar över frukosten.

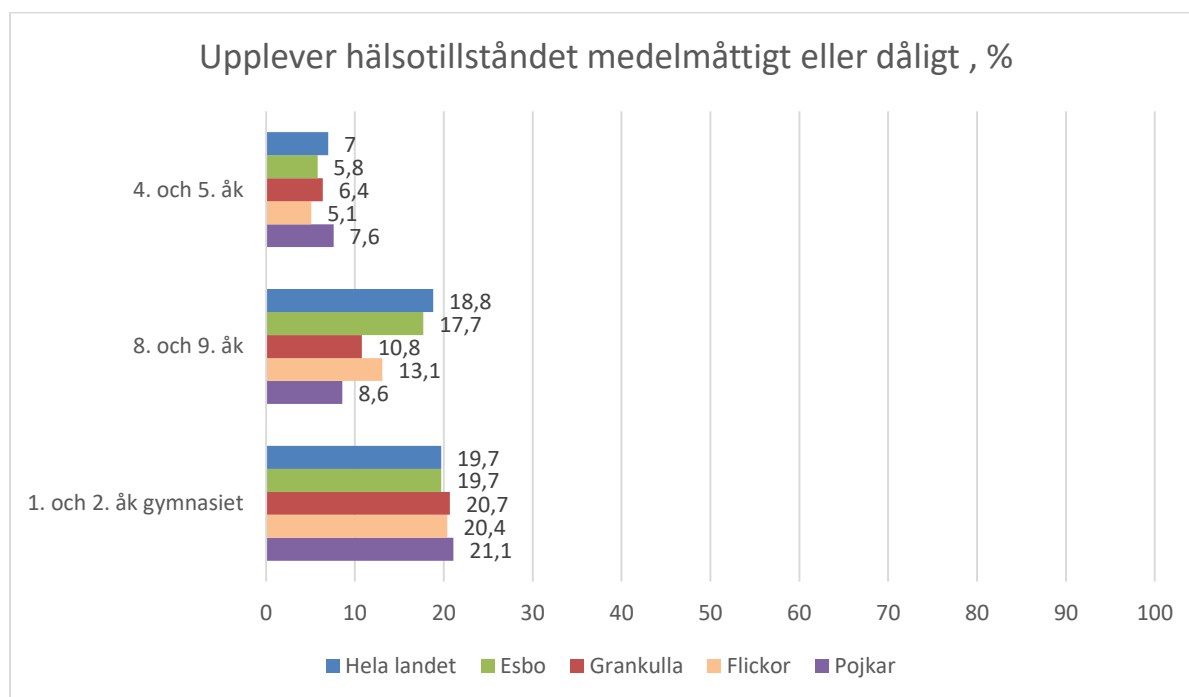
Motionen tycks minska vid övergången från lågstadiet till högstadiet, där bara 27 procent uppger att de motionerar minst en timme per dag. I gymnasieåldern är det bara 12,4 procent som rör på sig tillräckligt. Under 14 procent har övervikt, och pojkar är oftare överviktiga än flickor.

Det mest oroväckande är dock ungdomarnas sömnvanor, för en tredjedel (33,2 %) av högstadieleverna och hälften (49,1 %) av gymnasiestuderandena uppger att de sover mindre än åtta timmar/natt under skolveckan. Över en tredjedel låter bli att äta frukost, och i högstadieåldern tackar en tredjedel också nej till skolmaten. I gymnasiet är läget bättre: bara 12 % uppger att de hoppar över skollunchen.

Problemen gällande levnadsvanor verkar hopa sig främst hos pojkar. Pojkar är klart oftare än flickor överviktiga, och de sover sämre än flickorna. Å andra sidan motionerar pojkarna mer än flickorna, och på högstadiet äter en större andel frukost och skollunch varje dag. Däremot går pojkar i lågstadieåldern oftare än flickor till skolan utan frukost.

5. Upplevd hälsa

Med upplevd hälsa avses en persons egen upplevelse av sitt allmänna hälsotillstånd. Upplevd hälsa är en bra indikator på barns och ungdomars välbefinnande, funktionsförmåga och hälsobeteende (THL, 2018). I skolhälsoenkäten ställdes följande fråga om upplevd hälsa: "Vad anser du om ditt eget hälsotillstånd?" Svartalternativen var: 1) mycket gott, 2) ganska gott, 3) medelmåttigt, 4) ganska eller mycket dåligt.

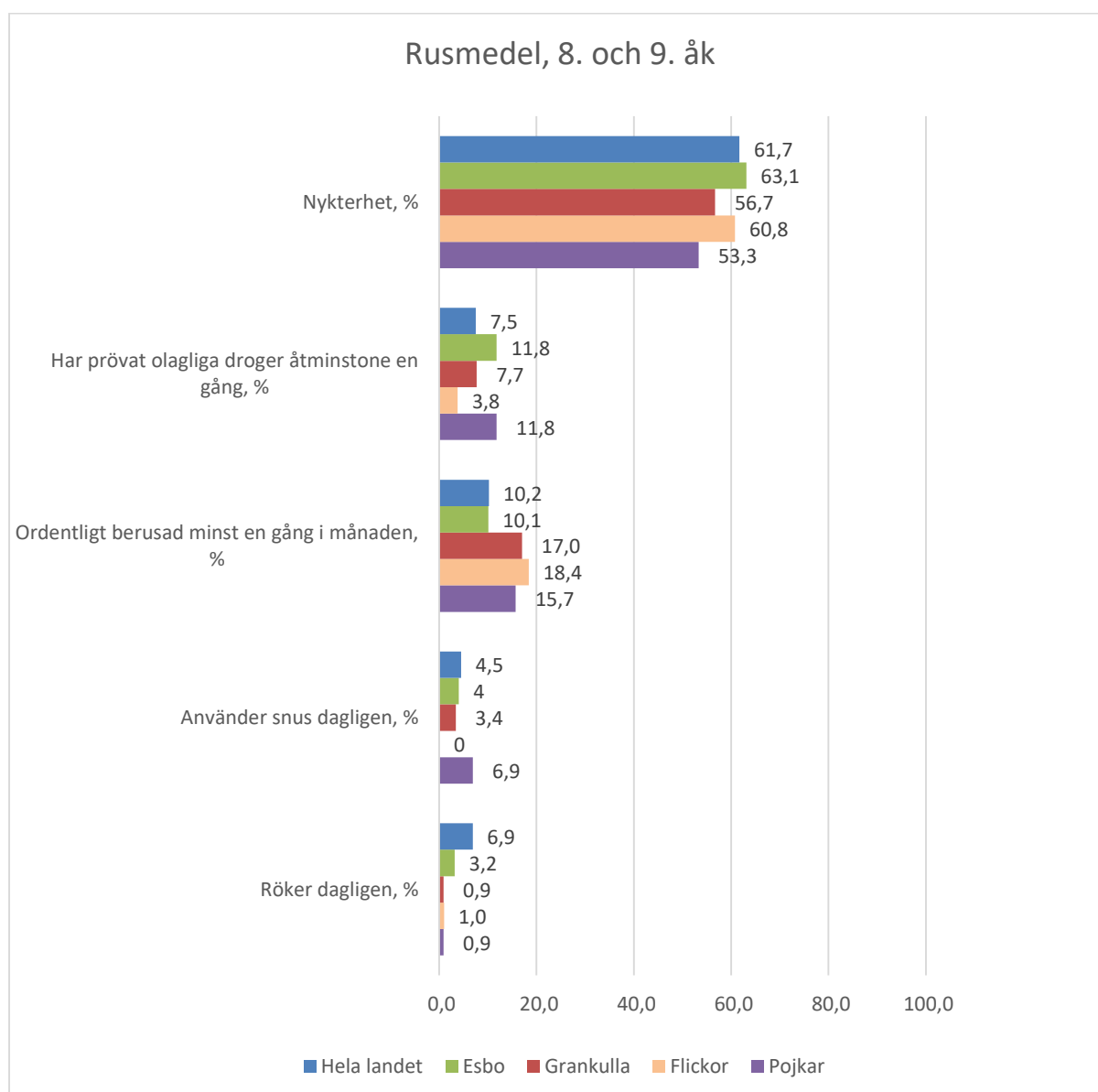
Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Antalet elever som anser att deras hälsotillstånd är medelmåttigt eller dåligt ökar från lågstadiet till högstadiet och vidare när man kommer till gymnasiet. I gymnasiet upplever en femtedel (20,7 %) av de studerande att deras hälsotillstånd är medelmåttigt eller dåligt. Här finns ingen väsentlig skillnad mellan flickorna och pojkarna. I Grankulla är dock andelen ungdomar i åk 8 och 9 som anser sig ha dålig hälsa (10,8 %) betydligt lägre än i hela landet eller i Esbo. Motsvarande siffra för barnen på lågstadiet är 6,4 %.

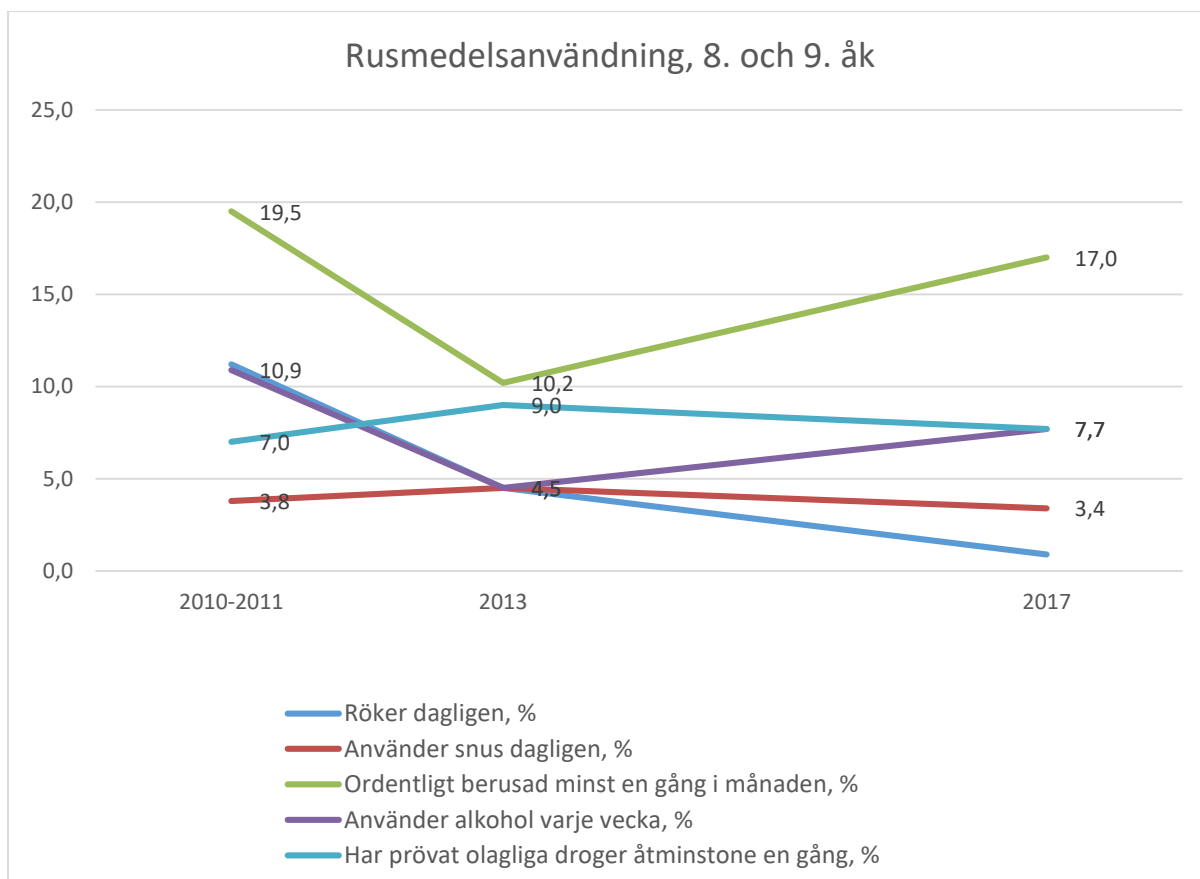
6. Drogexperiment och attityder

Det är vanligt att ungdomar provar olika rusmedel. Av de rusmedel som ungdomar använder är alkohol vanligast. Missbruk kan man tala om när rusmedlen börjar dominera den unga människans liv. Sådana problem börjar i allmänhet utvecklas i 14–15 års ålder. Ungdomars rusmedelsproblem har en direkt koppling till den mentala hälsan, och ju tidigare en ung person börjar använda rusmedel, desto mer sannolikt är det att hen också har andra psykiska symtom. (Marttunen m.fl. 2013).

I skolhälsoenkäten fick ungdomarna svara på många olika frågor om rusmedel. Till denna rapport har vi valt ut frågorna om nykterhet, experiment med olagliga droger, alkoholbruk i berusningssyfte samt daglig snusning och rökning.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

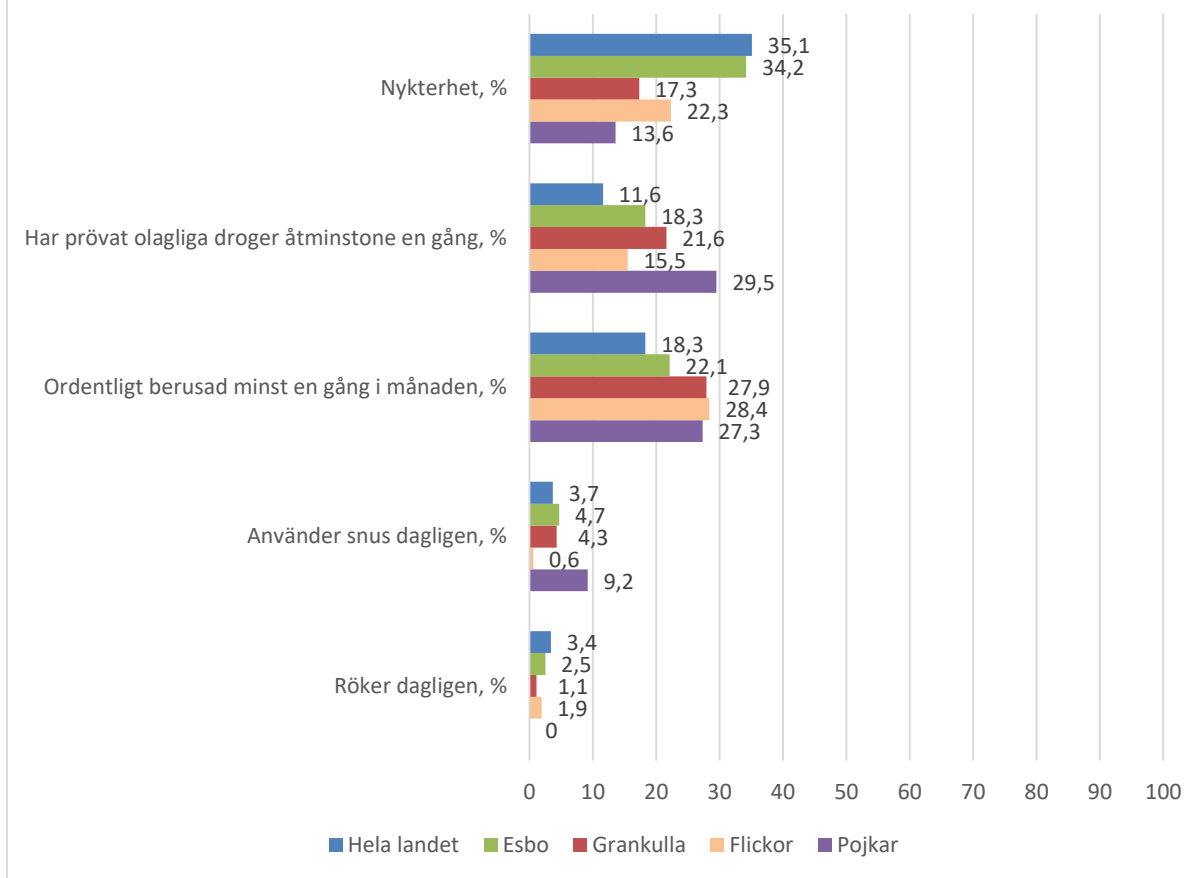

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

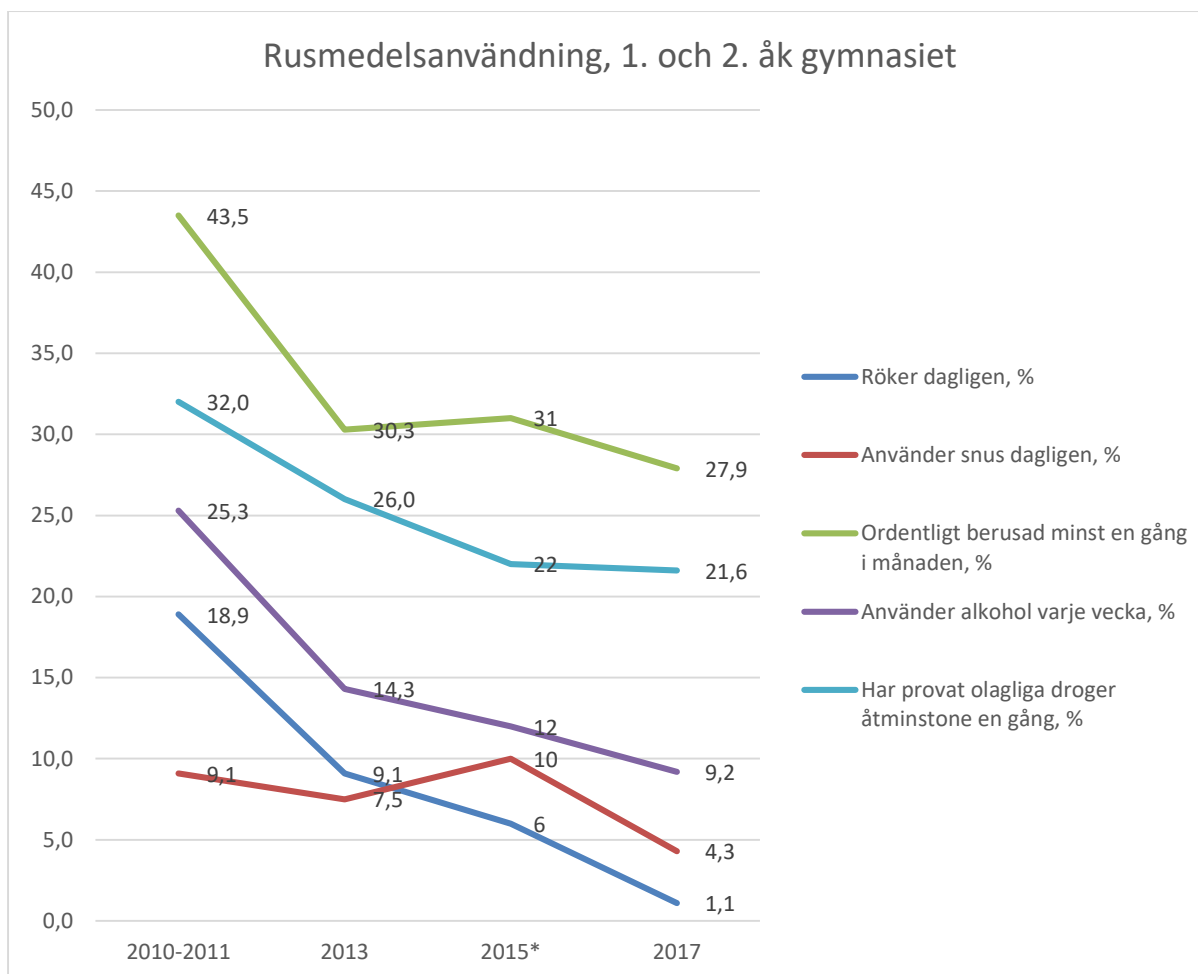
Alkoholbruket bland högstadieläverna har ökat jämfört med föregående skolhälsoenkät. Av högstadieläverna uppger 57 procent att de inte använder några rusmedel alls, medan 17 procent uppger att de dricker sig ordentligt berusade minst en gång i månaden. Inemot 8 % uppger att de använder alkohol varje vecka. Rökningen verkar ha minskat avsevärt; bara mindre än en procent av högstadieläverna uppger att de röker dagligen. Däremot använder 3 procent snus dagligen.

Pojkar testar droger och använder snus oftare än flickor. Däremot uppger flickor lite oftare än pojkar att de dricker sig ordentligt berusade minst en gång i månaden. Flickor uppger å andra sidan oftare än pojkar att de är helnyktra.

Rusmedel, 1. och 2. åk gymnasiet

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Alkoholbruket i gymnasieåldern har minskat efter enkäten 2015, och 17 procent av de studerande använder inga rusmedel alls. Siffran är rätt låg, för motsvarande tal för hela Finland är 35 procent. I gymnasiet uppger 29,5 procent av pojkarna och 15,5 procent av flickorna att de har provat på droger. Mer än hälften av gymnasiestuderandena upplever att det är lätt att få tag på droger. Bara en dryg procent röker, men särskilt pojkar i gymnasieåldern snusar ofta dagligen (9 %).

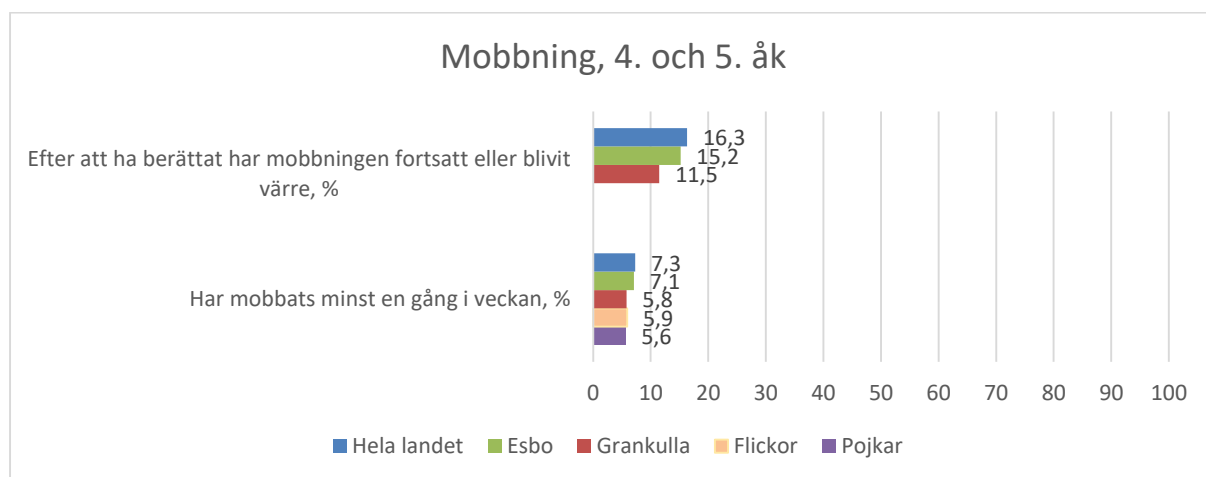
Grankullas program för förebyggande rusmedelsarbete 2018–2020 godkändes av fullmäktige 15.10.2018. I programmet beskrivs de metoder för förebyggande rusmedelsarbete som finns i bruk i Grankulla i olika miljöer och inom olika sektorer. Hur åtgärderna i programmet framskrider följs upp och rapporteras årligen. Förebyggande rusmedelsarbete i den dagliga verksamheten i barns och ungdomars vardagsmiljöer har en central roll i verkställandet av det förebyggande rusmedelsarbetet. Det är viktigt att samarbetet kring temat överskrider sektor- och kommungränserna. Ett lyckat förebyggande rusmedelsarbete förutsätter en aktiv dialog mellan olika aktörer i Grankulla, stöd i föräldraskapet bl.a. med hjälp av inkluderande verksamhetsmodeller samt spridning av mångsidig information från barndom till vuxen ålder. (Programmet för förebyggande rusmedelsarbete 2018–2022).

7. Mobbning och diskriminering

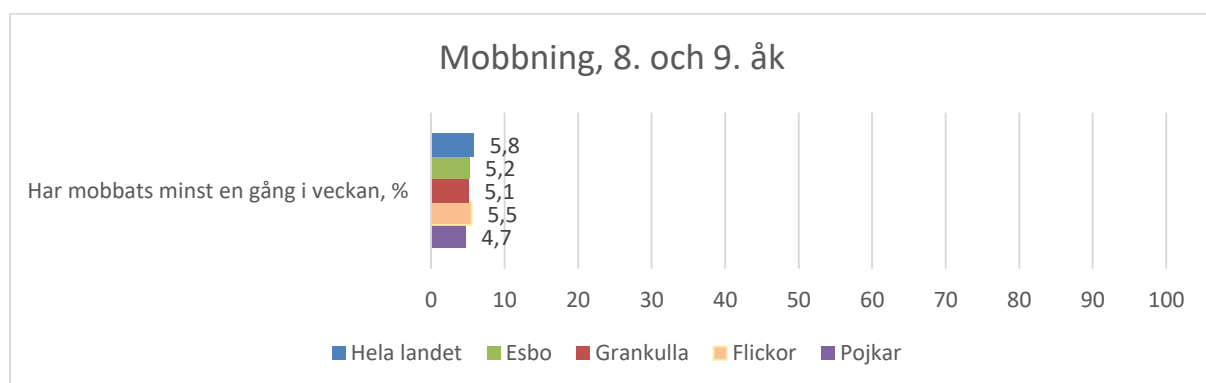
Barn och unga har rätt till en trygg miljö, där man inte behöver vara rädd för mobbning eller diskriminering. Mobbning och diskriminering utgör alltid risker för unga människors välbefinnande. I olika undersökningar har det konstaterats att mobbning i barndomen eller ungdomen har konsekvenser för den mobbades hälsa, skolframgång, sociala relationer och förutsättningar att klara sig i arbetslivet. Det har också konstaterats att mobbning avsevärt ökar risken för att insjukna i ångeststörningar och depression samt att mobbning har ett samband med självdestruktivitet och depression i vuxen ålder. (Lereya m.fl. 2015).

I skolorna är målet nolltolerans för mobbning, våld och trakasserier. Varje enhet har i enlighet med läroplansgrunderna en plan för att skydda eleverna och de studerande för mobbning, våld och trakasserier. I planen beskrivs enhetens verksamhet när det gäller förebyggande åtgärder, intervention, stöd och samarbete.

Enligt definitionen i skolhälsoenkäten betyder mobbning att en elev eller en grupp elever säger eller gör otrevliga saker åt en annan elev eller retas med hen på ett sätt som hen inte tycker om. Enligt definitionen är det inte mobbning, om två ungefär lika starka elever grälar med varandra.

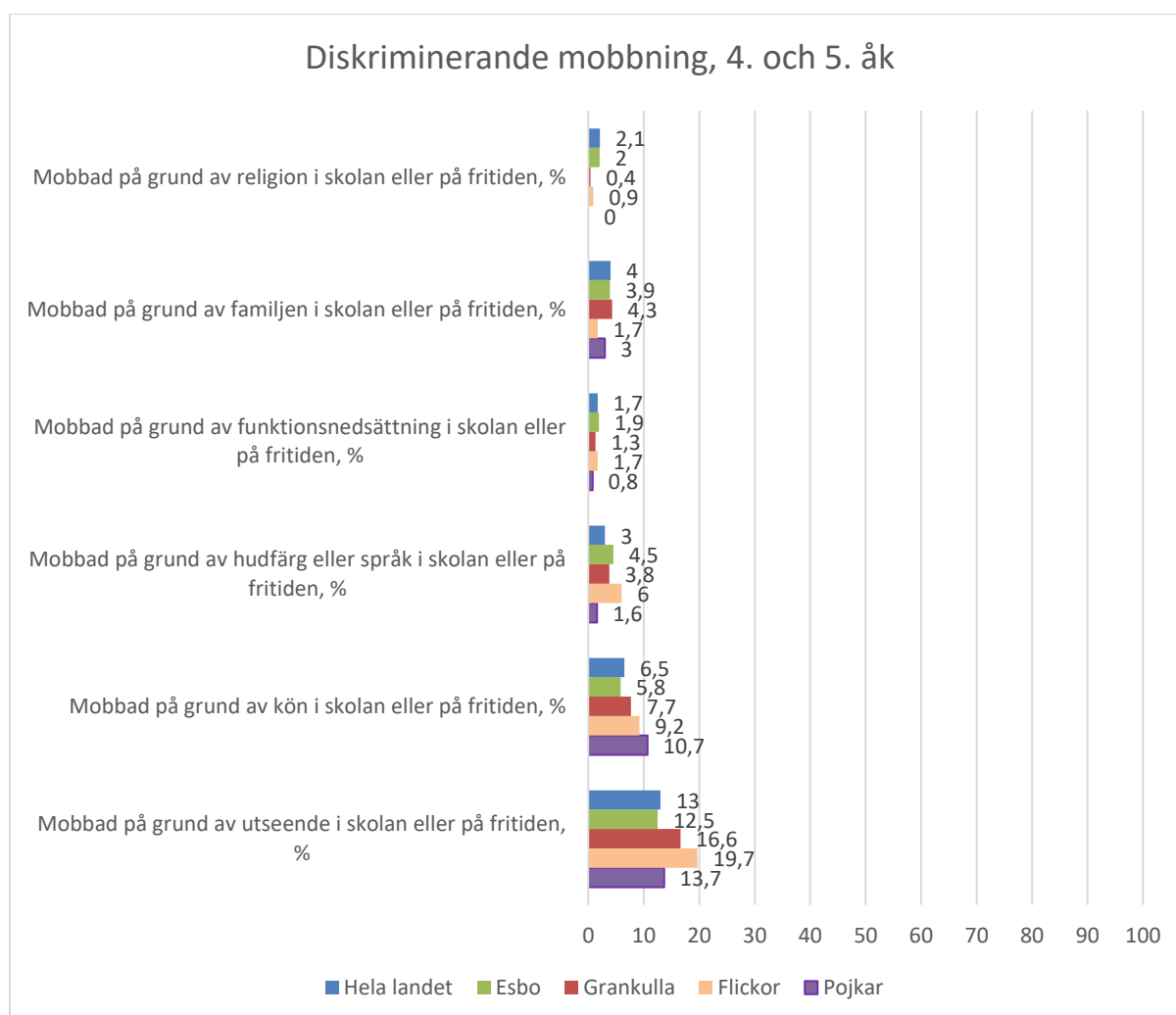
Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

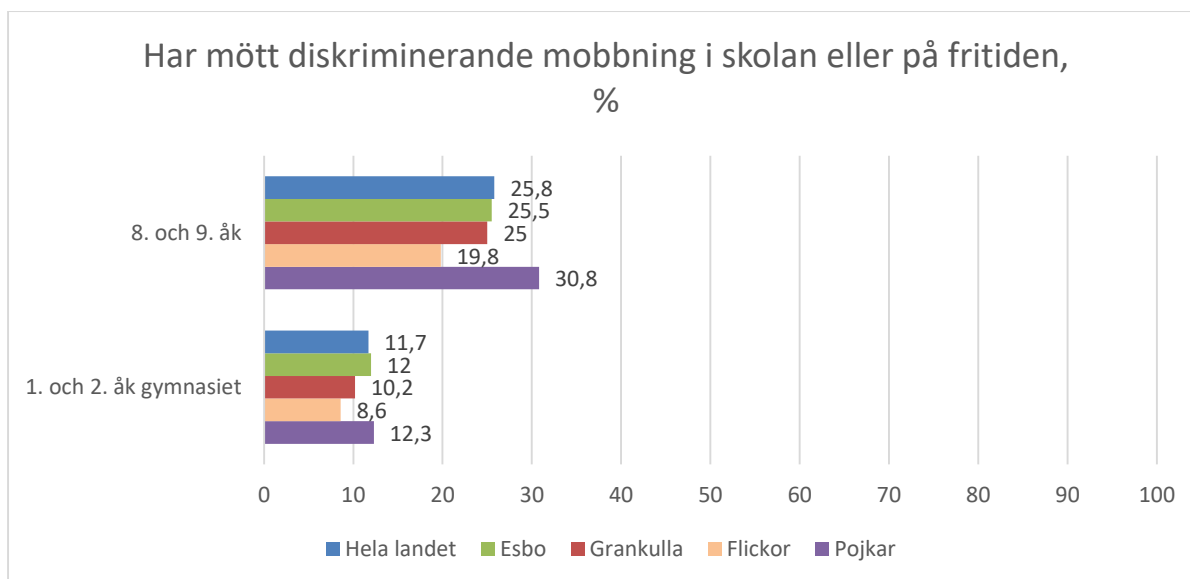
Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

I Grankulla uppger 5,8 procent av barnen på lågstadiet att de utsatts för mobbning minst en gång i veckan. Flickor och pojkar mobbas nästan lika mycket. Av respondenterna uppger 11,5 procent att mobbningen har fortsatt eller t.o.m. blivit värre efter att de berättat om saken. Av eleverna i åk 8 och 9 uppger en nästan lika stor andel (5,5 %) att de har utsatts för mobbning en gång i veckan. Uppgifter om fortsatta mobbning har inte tagits med, eftersom antalet som svarat har varit under 30. Andelen unga som utsätts för upprepad mobbning minskar när man kommer till andra stadiet, och ingen av gymnasiestuderandena i Grankulla uppgav att hen skulle ha utsatts för mobbning minst en gång i veckan.

Utöver ovan nämnda frågor om mobbning frågade man i skolhälsoenkäten hur ofta respondenterna hade upplevt diskriminerande mobbning, dvs. mobbning på grund av utseende, kön, hudfärg eller språk, funktionsnedsättning, familj eller religion, antingen i skolan eller under fritiden. Diskriminerande mobbning kan ha allvarliga följder, eftersom offren omöjligen kan ingripa i eller ändra på de omständigheter de mobbas för. Diskriminerande mobbning kränker ofta också offrets familj och kultur. (UKM 2018:12, Halme ym. 2018).

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

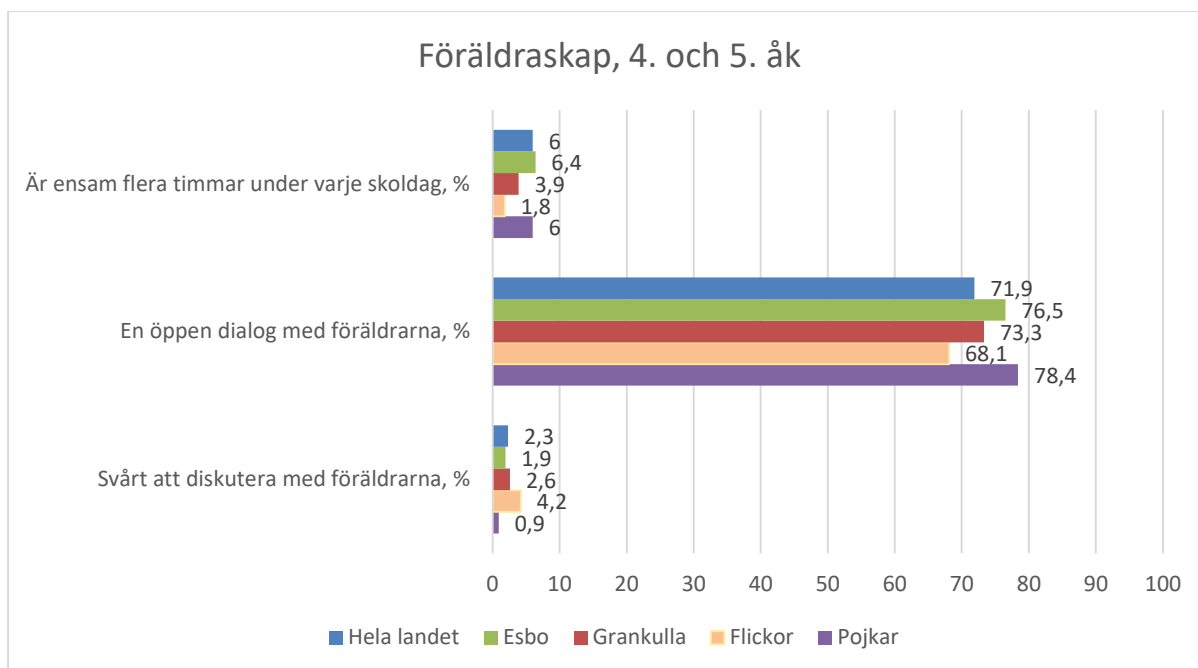

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

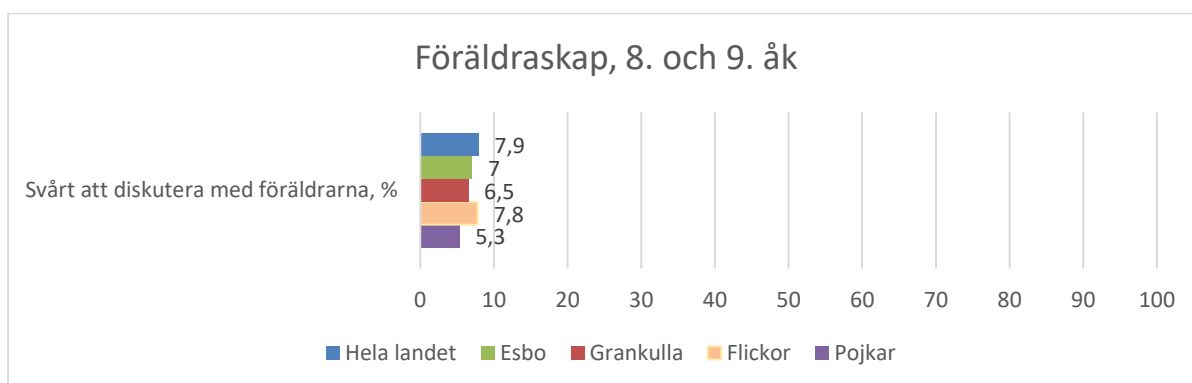
Bland lågstadiet elever handlar diskriminerande mobbning oftast om den mobbades utseende, och den riktar sig särskilt till flickor (19,7 %). Av högstadiet eleverna uppger hela 25 procent att de utsatts för diskriminerande mobbning under terminen. Det här motsvarar medeltalet för hela landet. I hela landet utsätts flickor på alla skolstadiet för diskriminerande mobbning oftare än pojkar (Halme ym., 2018). I Grankulla förhåller det sig annorlunda: både på högstadiet och i gymnasiet blir pojkar oftare mobbade.

8. Föräldraskap

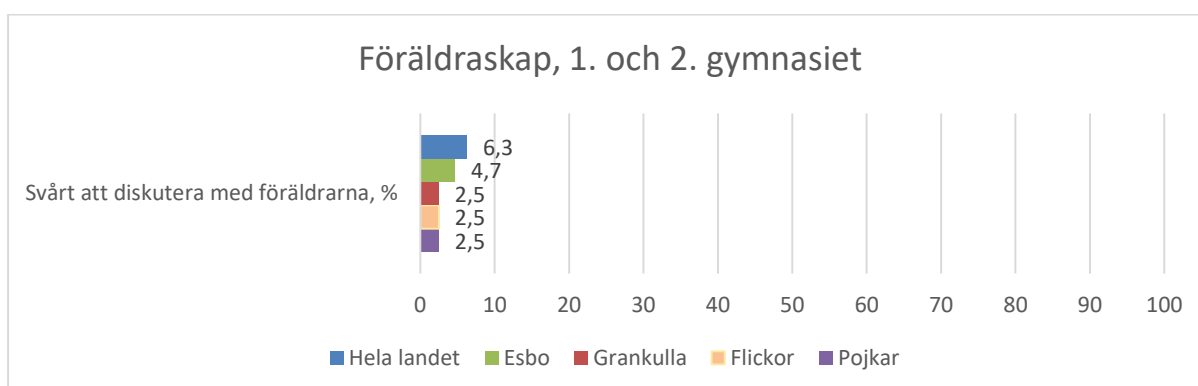
En öppen växelverkan mellan unga och deras föräldrar spelar en viktig roll för de ungas välbefinnande. Olika författningar och FN-konventionen för barnets rättigheter ger en grund för stödet i föräldraskapet. Dessutom sägs det i läroplansgrunderna att enheterna också har till uppgift att stödja hemmets fostrande roll. Som en följd av olika lagreformer har tyngdpunkten förskjutits mot ett barn- och familjeinriktat synsätt, stöd i föräldraskapet och stärkning av familjernas resurser. Trots detta är stödet fortfarande inte heltäckande, och till exempel problem och omständigheter som går i arv är ett betydande samhällsligt problem. Som en lösning har man föreslagit stärkt stöd i föräldraskapet. (Kalmari, H. & Mäkelä, J.) I skolhälsoenkäten mättes växelverkan bl.a. genom svårigheter att föra samtal.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Svårigheterna att föra samtal i familjen ökade från lågstadiet till högstadiet och minskade igen i gymnasiet. Av dem som går i gymnasium i Grankulla upplever bara 2,5 procent att det har svårt att

samtala med sina föräldrar. Siffran är betydligt lägre än medeltalet för landet. Av låg- och högstadieläverna har flickorna samtalssvårigheter oftare än pojkarna. Pojkarna på lågstadiet upplever också interaktionen med föräldrarna som mer öppen än flickorna.

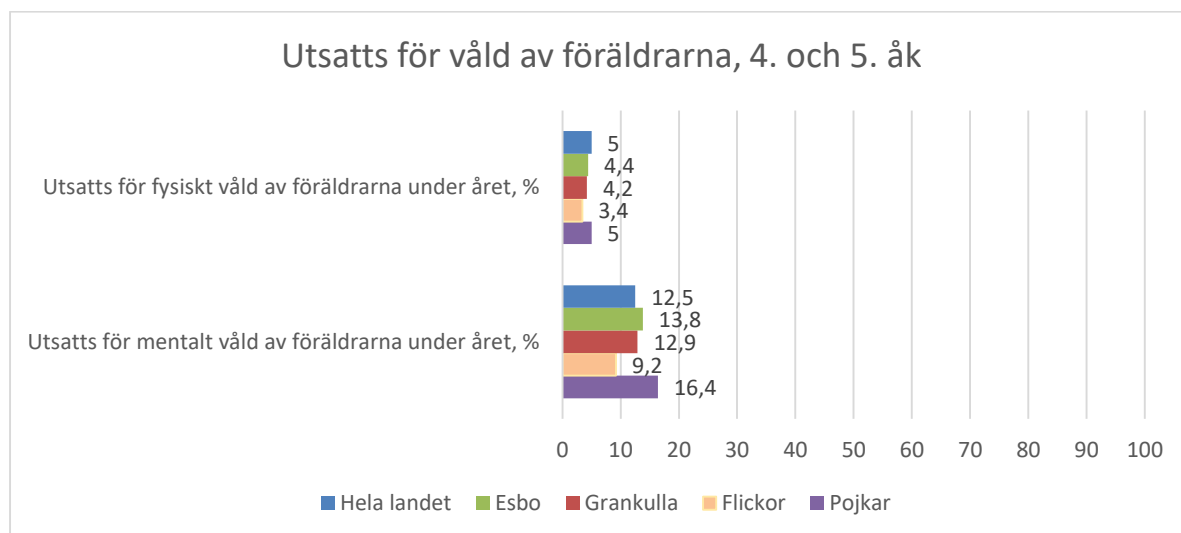
Föräldrarnas välbefinnande och parrelation har en stark inverkan på barns och ungas välbefinnande. I olika livssituationer kan olika resurser och färdigheter stärkas och stödjars inom barn- och familjetjänsterna. Tidigt stöd och strukturer som ökar delaktigheten stärker också föräldrarnas resurser och höjer därigenom hela familjens välbefinnande. Enligt utvecklingsprogrammet LAPE är det ändamålsenligt att stödja föräldraskapet i barnets och familjens egen livsmiljö. I och med utvecklingsprogrammet utvecklas tjänsterna så att man bättre än hittills kan nå alla barn och familjer samt identifiera behovet av stöd i föräldraskapet i olika livssituationer. På det här sättet förskjuts tyngdpunkten mot förebyggande verksamhet och tidig intervention genom utveckling av lågtröskeltjänster. (Kalmari, H. & Mäkelä, J.)

9. Våld som barn och unga upplevt

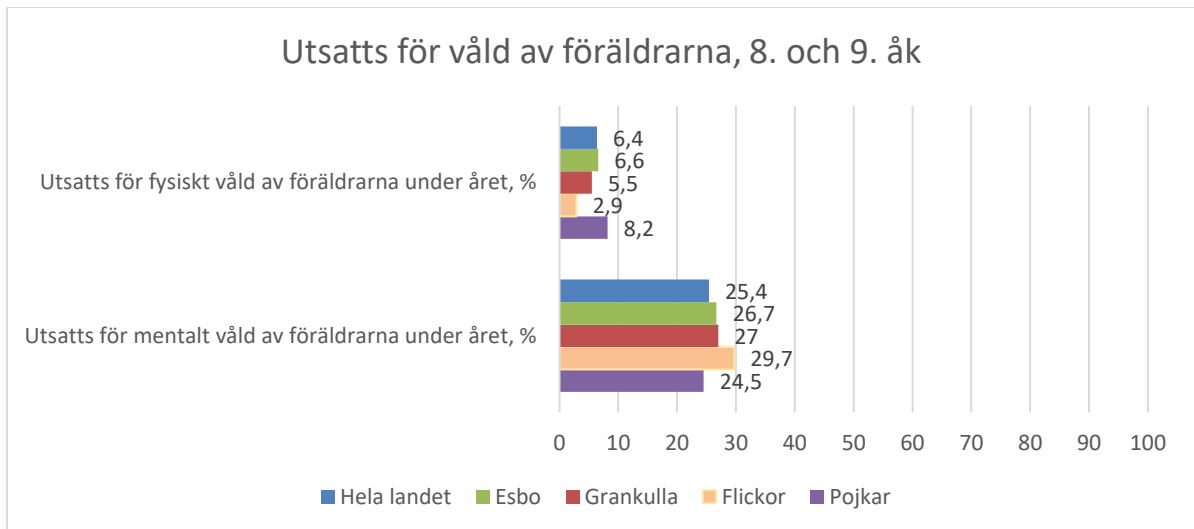
Psykiskt och fysiskt våld utgör risker för barns utveckling och välbefinnande. Barn och unga som utsatts för våld kan lida av mentala problem såsom posttraumatiska stressreaktioner, depression och ångest samt aggressivitet. Dessutom har upplevelser av våld samband med skadligt beteende såsom alkohol- och drogmissbruk, oskyddat sex, flera sexpartner samtidigt och minskad fysisk aktivitet. (WHO 2014/Halme m.fl. 2018). I rapporten tar vi upp vi våldet till den del det gäller psykiskt och fysiskt våld som föräldrar utövar samt sexuellt ofredande.

9.1 Våld från föräldrarna

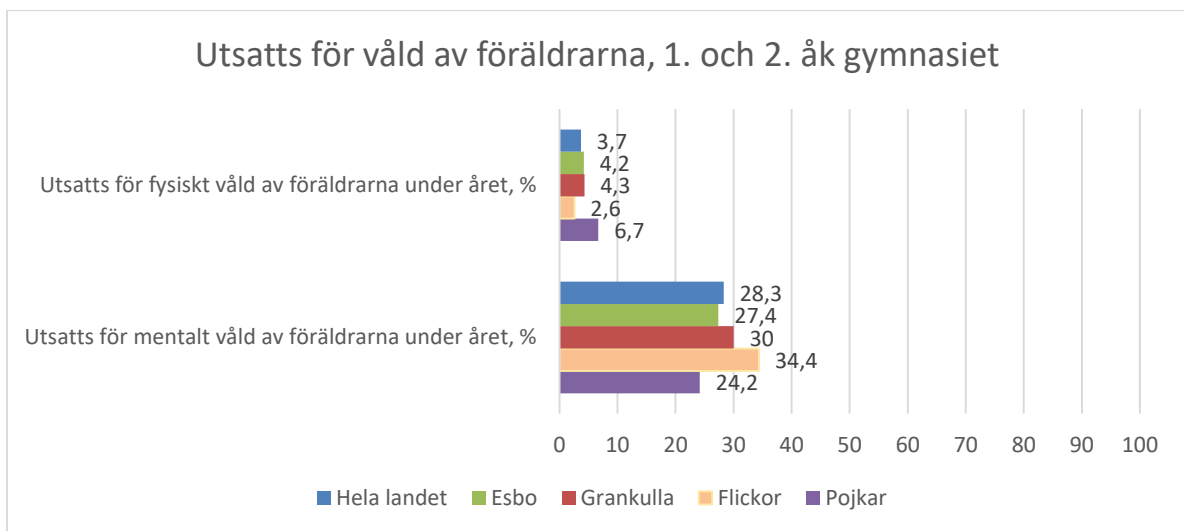
I skolhälsoenkäten bedömde man barns och ungdomars upplevelse av psykiskt våld från föräldrarnas sida genom att fråga om föräldrarna under det senaste året hade vägrat att prata med dem, skällt på dem eller kallat dem fula saker, kastat eller sparkat på föremål eller hotat med att slå eller piska dem. Det fysiska våldet bedömde man genom att fråga barnen och ungdomarna om föräldrarna under det senaste året hade knuffat eller ruskat om dem våldsamt, luggat, knäppt med fingrarna eller smällt till, slagit med knytnäve eller ett föremål eller sparkat dem.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

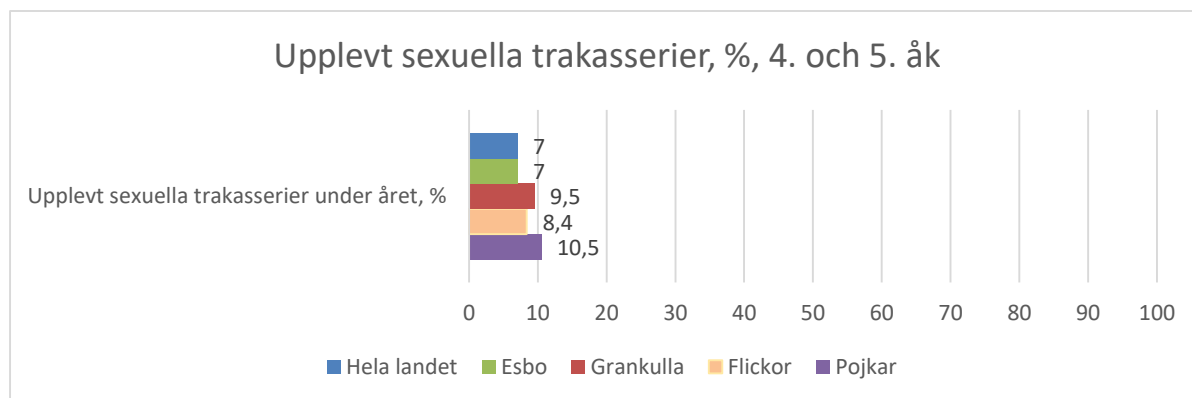

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

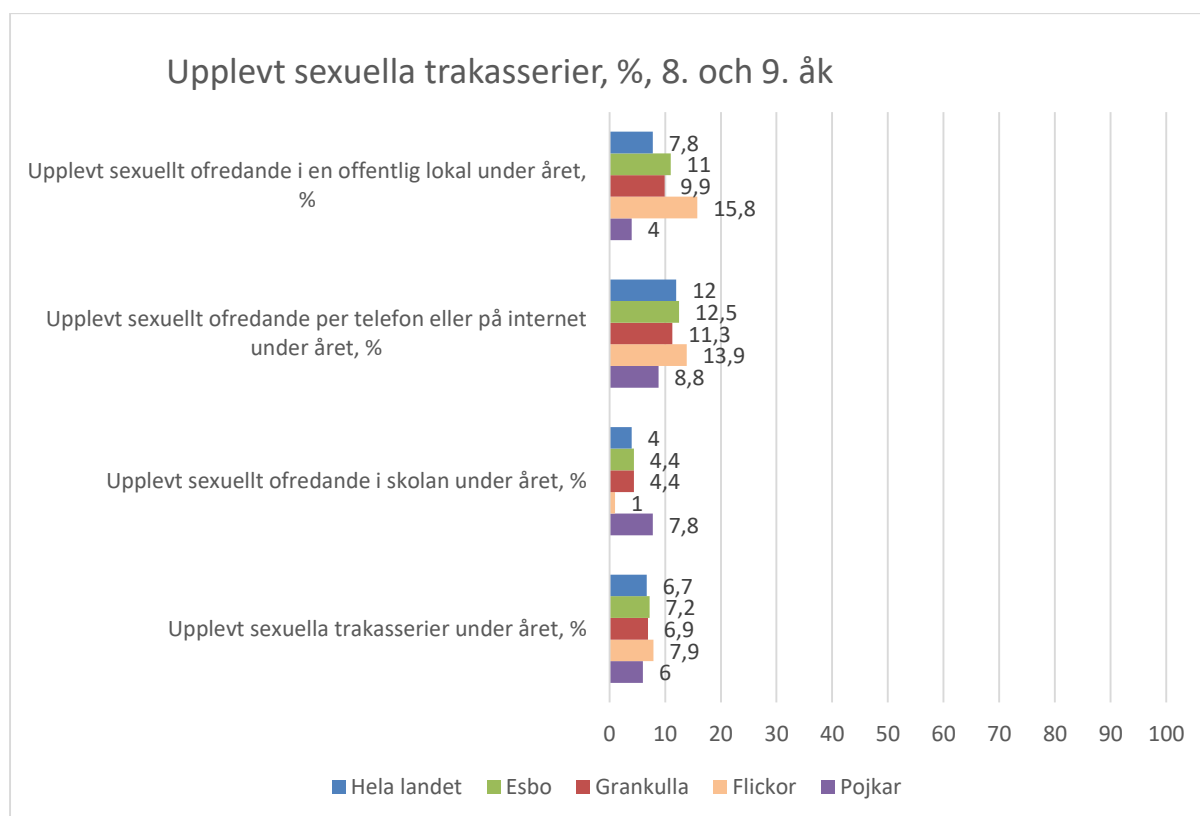
I Grankulla motsvarar andelen som utsatts för våld det nationella medeltalet i fråga om både fysiskt och psykiskt våld. I lågstadieåldern upplever pojkar mer såväl psykiskt (16,4 %) som fysiskt (5 %) våld än flickor, men på högstadiet och i gymnasiet är andelen flickor som utsatts för psykiskt våld större (högstadiet 29,7 % och gymnasiet 34,4 %). Pojkarna utsätts också för mer fysiskt våld på högstadiet (8,2 %) än i gymnasiet (6,7 %). Andelen som upplevt psykiskt våld ökar med åren, medan andelen som utsatts för fysiskt våld håller sig konstant.

9.2 Sexuellt ofredande

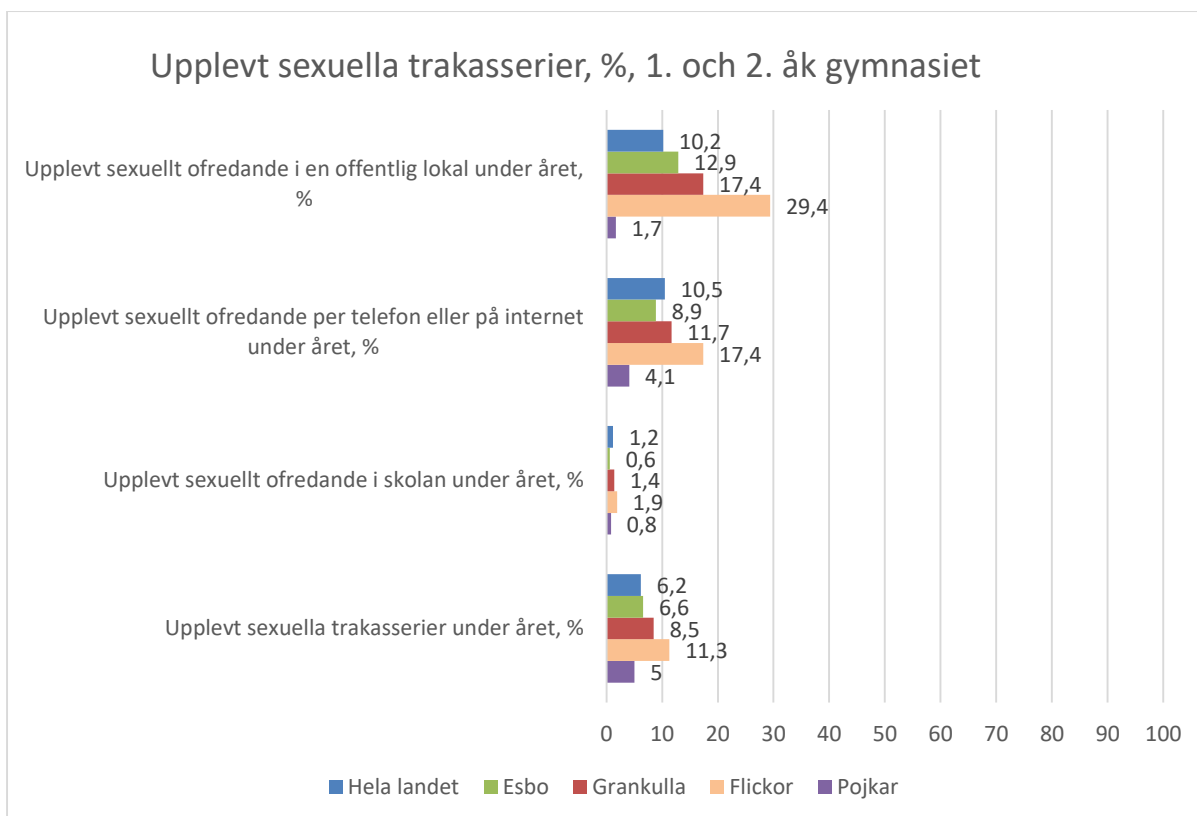
Barn som gick i åk 4 och 5 i den grundläggande utbildningen fick två frågor om sexuellt ofredande under det senaste året. Frågorna gick ut på om den svarande hade hört störande eller obehagliga kommentarer om sin kropp eller fått sexuellt störande meddelanden eller visats sexuellt störande videoklipp. Tonåringar i åk 8 och 9 samt studerande på andra stadiet fick svara på frågan om de utsatts för störande sexuella förslag eller sexuellt ofredande i telefon eller på webben, i skolan, i samband med en hobby, på gatan, i ett köpcenter eller i en annan offentlig lokal eller på något privat ställe.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Upplevelserna av sexuellt ofredande är en aning vanligare i Grankulla än i hela landet eller i Esbo. Av lågstadieläverna rapporterar pojkar oftare (10,5 %) om sexuellt ofredande än flickor (8,4 %). I högstadiet blir flickor oftare än pojkar utsatta för ofredande. Endast i skolmiljö rapporterar pojkarna oftare (7,8 %) än flickorna (1 %) om ofredande. Av ungdomarna i gymnasieåldern rapporterar flickor oftare om ofredande än pojkar, och nästan en tredjedel av flickorna (29,4 %) uppger att de har utsatts för sexuellt ofredande i en offentlig lokal under det senaste året.

I varje läroplansenlig jämlikhets- och likabehandlingsplan eller plan för att skydda elever och studerande mot mobbning, våld och trakasserier ska också sexuella trakasserier beaktas. Sexuella trakasserier utgör diskriminering som förbjuds i jämställdhetslagen och kränker studie- och arbetsron samt individens frihet och självbestämmanderätt. Utbildningsstyrelsen gav under våren 2018 ut en särskild handbok för att förebygga och ingripa i sexuella trakasserier i skolor och läroanstalter. I handboken redogör man mer ingående för sexuella trakasserier som fenomen samt det arbete som utförs i skolor och läroanstalter. Enheterna uppdaterar vid behov sina anvisningar kring fenomenet med utgångspunkt i den nya publikationen.

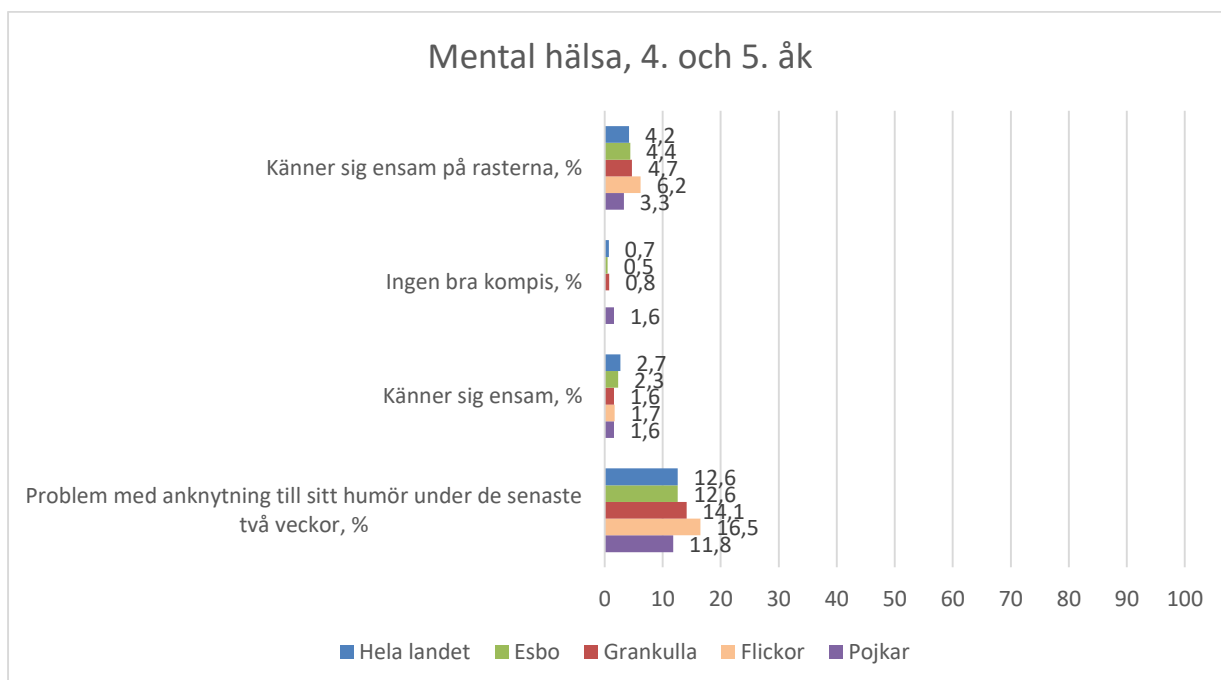
10. Mental hälsa (ensamhet, ångest)

Långvarig ensamhet kan försvaga välbefinnandet och livskvaliteten för barn och unga. Ensamhet utgör också en risk för deras psykiska och fysiska hälsa. Gemensamt för ensamma barn och ungdomar är att de ofta upplever sig som annorlunda. (Halme m.fl. 2018). Redan i de första årskurserna i den grundläggande utbildningen framträder barns ensamhet klart. I olika undersökningar har det visat sig att den som blir utan vänskapsförhållanden i skolan under det första året sannolikt kommer att uppleva ensamhet även senare. Ensamhet innebär också en stor risk för marginalisering. Det har klarlagts att en tredjedel av de vuxna som upplever ensamhet har varit ensamma redan som barn och unga. (Junttila 2010).

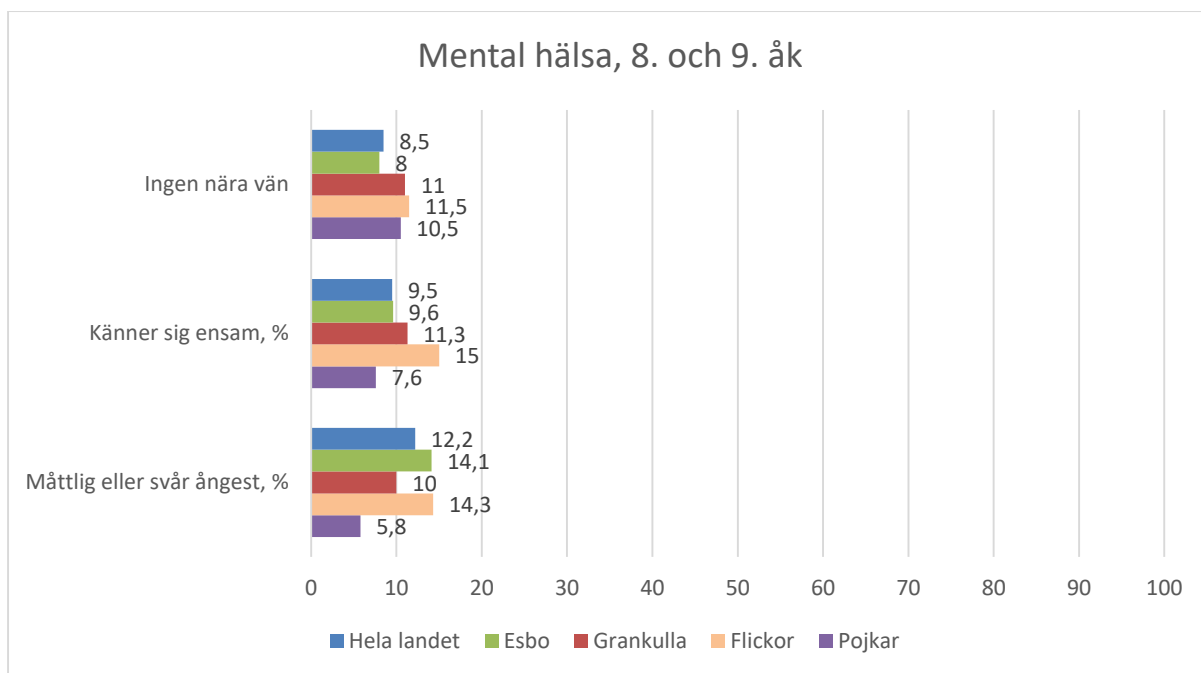
Ensamhet som fenomen har koppling till minskad tillfredsställelse med livet. Den återspeglas också i olika svårigheter i skolgången såsom skolkniv och skoltrötthet. Vad gäller ohälsosamma levnadsvanor korrelerar ensamhet också med t.ex. övervikt och alkoholbruk i berusningssyfte. De unga som utsattes för psykiskt och fysiskt våld av sina föräldrar kände sig också oftare ensamma. (Halme m.fl. 2018).

I arbetet för att minska ensamheten deltar alla aktörer som har med barn, unga och familjer att göra. Genom att studera ensamhetssiffrorna kan man också se hur kommunen har lyckats med det generellt inriktade elevhälsoarbetet och delaktighetsarbetet samt på vilket sätt 6 § i konventionen om barnets rättigheter omsätts i praktiken. (Halme 2018).

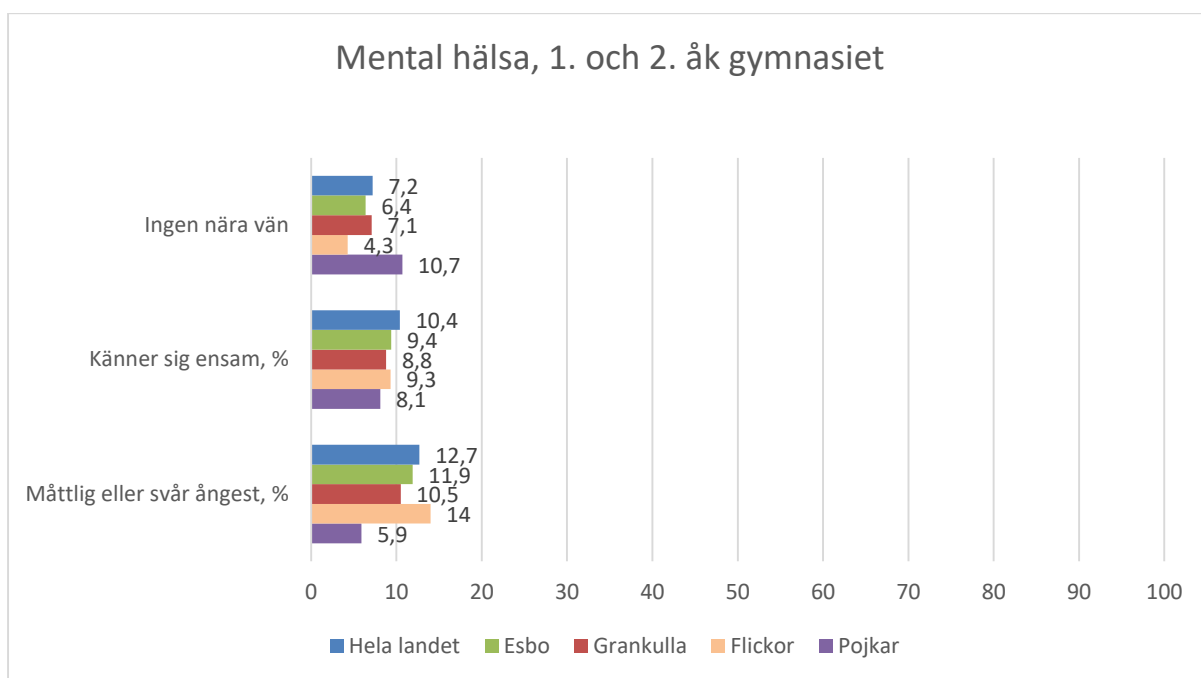
Tillfälliga ångestkänslor hör till unga människors normala utveckling. Om ångesten fortsätter en längre tid, blir det svårare att klara studierna och andra utmaningar som hör till åldern. Hos de unga som känner ångest hopar sig ofta flera faktorer som hotar välbefinnandet. (Halme 2018).

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

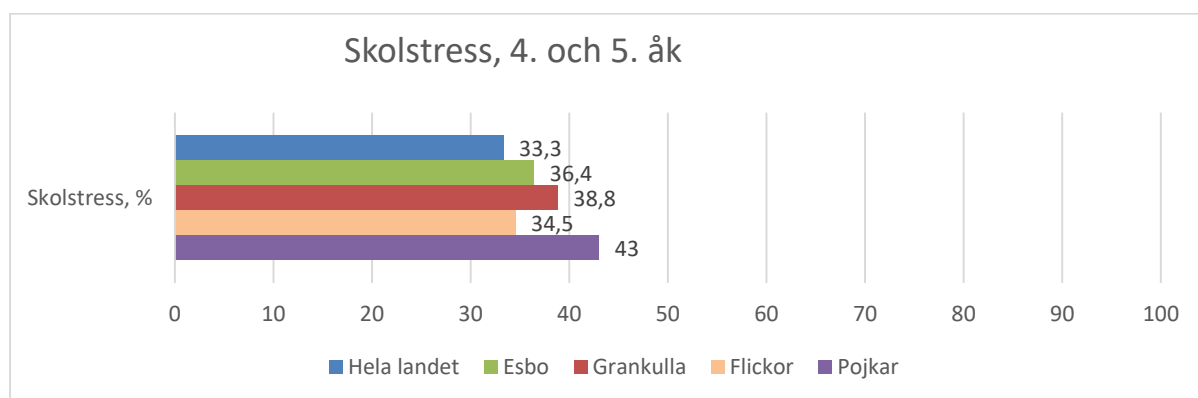
I Grankulla är andelen ensamma i åk 4 och 5 (1,6 %) mindre än landets medeltal, medan andelen i åk 8 och 9 (11,3 %) i likhet med Helsingfors och Vanda är större än landets medeltal (Halme 2018). Av gymnasiestuderandena känner sig 8,8 procent ensamma. Flickorna upplever klart mer ensamhet på högstadiet än pojkarna; det här gäller också statistiken för hela landet.

Av lågstadieleverna uppger 0,8 procent att de inte har en enda god kompis, medan siffran på högstadiet är 11 procent och i gymnasiet 7,1 procent. I gymnasiet är siffran klart högre för pojkarna än för flickorna.

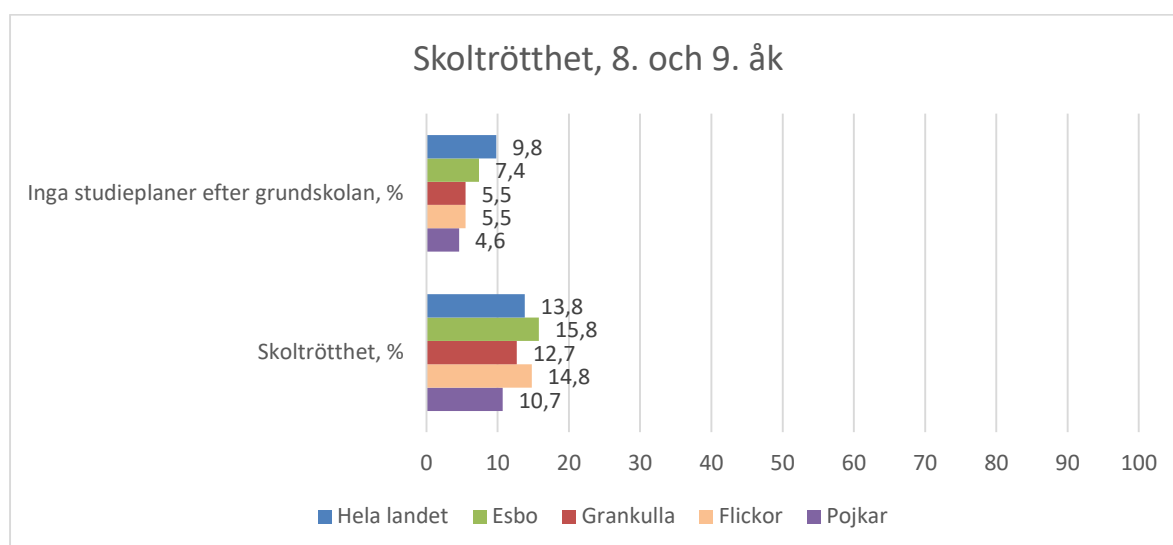
I Grankulla lider färre ungdomar på högstadierna och i gymnasierna av ångest än i landet i medeltal (10 resp. 10,5 %). Flickor i åk 8 och 9 samt i gymnasiet upplever klart mer ångest än pojkar.

11. Skolstress och skoltrötthet

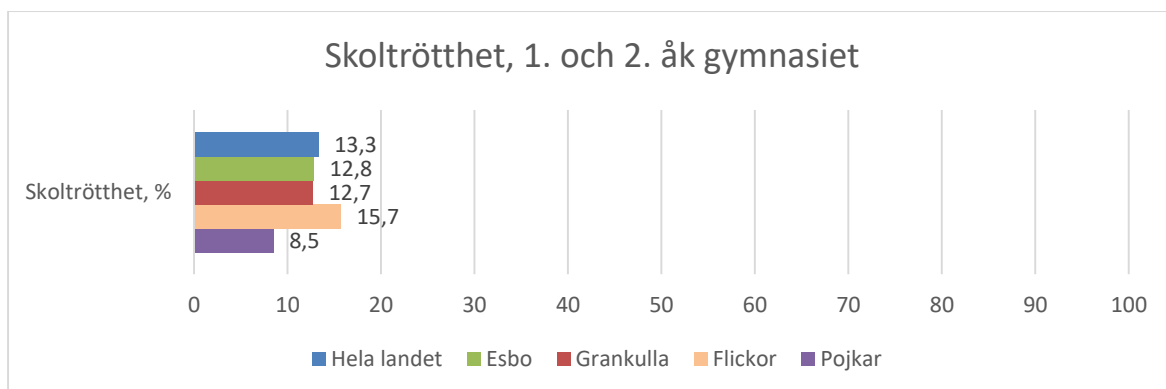
På nationell nivå har skoltröttheten ökat, och i synnerhet flickor uppvisar utmattningssymtom. Skoltröttheten är ofta sammanlänkad med ångest, som med tiden kan leda till depression. Dessutom ökar bland annat benägenheten att avbryta skolan. (Halme 2018). I skolhälsoenkäten tillfrågades lågstadieläverna om skolstress; de fick svara på frågan: Är du ofta trött i skolan? Skoltröttheten bland högstadieläverna mättes med en summaindikator som bestod av tre delar: 1) det känns som om jag drunknar i skolarbete, 2) det känns som om mitt skolarbete inte längre spelar någon roll, 3) mitt skolarbete ger mig en känsla av otillräcklighet.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

I Grankulla upplever 38,8 procent av eleverna i åk 4 och 5 skolstress. Siffran är lite högre än i hela landet i medeltal. Av högstadie- och gymnasieeleverna uppger 12,7 procent att de känner skoltrötthet. På lågstadierna upplever pojkarna mer skolstress, medan skoltrötthet är vanligare bland flickor på högstadiet och i gymnasiet.

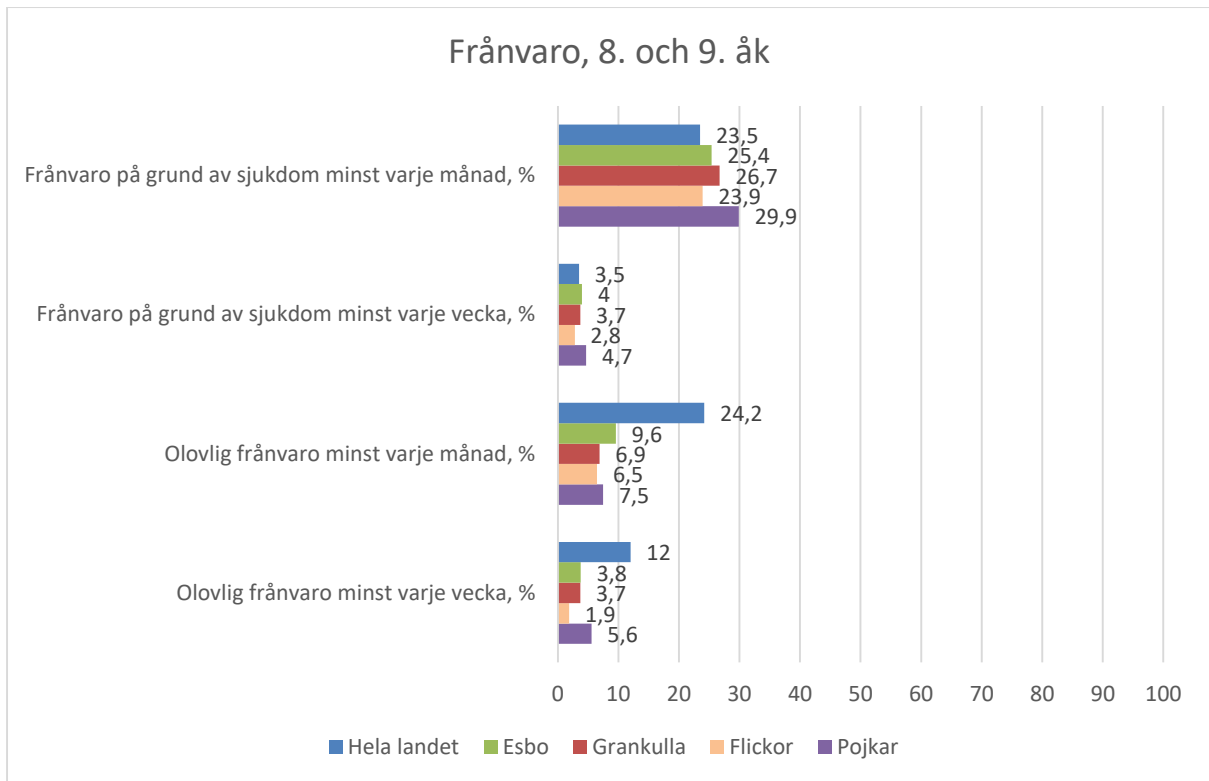
Det är viktigt att ingripa i tid när ungdomar börjar känna skol- och studietrötthet. De närmaste, lärarna och kompisarna innehar här en nyckelroll. Undersökningar har visat att stöd från de vuxna i skolan och speciellt skol- och studerandehälsövården minskar skoltröttheten. Även en ett positivt, motiverande förhållningssätt från lärarnas sida stöder de unga. (Salmela-Aro ym., 2009, 2010, 2013).

12. Frånvaro

Inom utvecklingsprogrammet LAPE söker man lösningar på bl.a. fenomenet skolfrånvaro. Enligt undersökningar minskar föräldrarnas aktiva engagemang i skolans verksamhet den olovliga frånvaron (Claes E., Hooghe M. & Reeskens T. 2009). Dessutom har man noterat att särskilt hemmets stöd i skolgången, växelverkan med föräldrarna i vardagen, diskussioner mellan föräldrar och barn eller avsaknaden av dessa samt familjestrukturen har koppling till olovlig frånvaro från skolan. (Autio 2017)

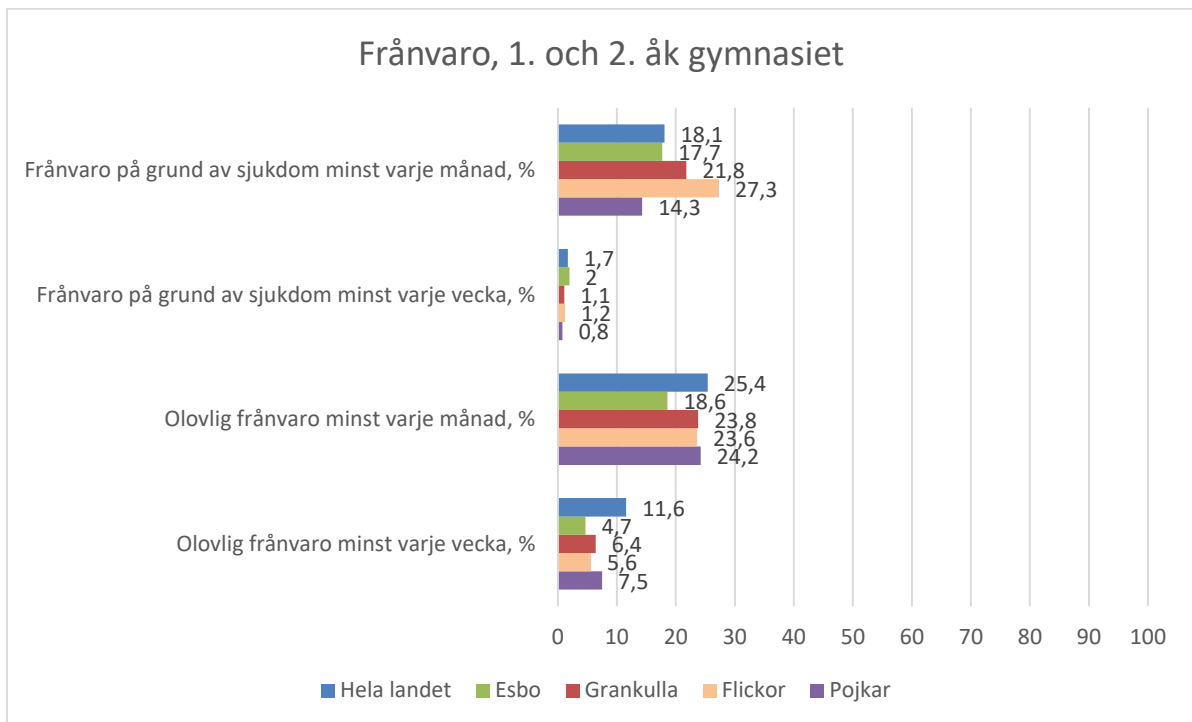
Vid ett seminarium om skolfrånvaro inom ramen för LAPE-programmet tog man upp de riskfaktorer som bör beaktas i fråga om olovlig frånvaro från skolan. Till riskfaktorerna hör olika övergångsfaser, upplevd mobbning, prov och muntliga framställningar, lång sjukfrånvaro, en vårdnadshavares sjukdom eller död samt traumatiska upplevelser. Dessa faktorer bör man reagera på redan i ett tidigt skede. Likaså är det viktigt med uppföljning av skolnärvaron. (Professor Anne Marie Albano, (Columbia universitet NY), 3.10.2018 HSR LAPE & LAPE Nyland, seminariet TAKAISIN KOULUUN - BACK TO SCHOOL - Interventiot koulupoissaoloihin)

För att förebygga frånvaro är det synnerligen viktigt att fokusera på hälso- och välfärdsfrämjande verksamhet som riktas in på alla elever och studerande. Det gäller att till exempel stärka det generellt inriktade elevhälsoarbetet i strävan att förbättra enhetens arbetsklimat och sociala gemenskap samt främja barnens, ungdomarnas och vårdnadshavarnas delaktighet. Det är också viktigt att enheterna systematiskt och fortlöpande följer de studerandes frånvaro. Man bör reagera på frånvaron i ett tidigt skede, genast när den börjar öka. Till att börja med är det viktigt att noga utreda orsakerna till frånvaron samt skapa en helhetsbild av läget för att kunna rikta in interventionerna rätt och stödja en ny anknytning. Om de medel som skolan har till förfogande inte räcker till, intar ett fungerande samarbete mellan skolan samt elevvården, socialförvaltningen och hälsovården en viktig roll.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Av högstadiееleverna i Grankulla rapporterade 3,7 procent frånvaro på grund av sjukdom varje vecka och 26,7 procent varje månad. Sjukfrånvaron var på nästan samma nivå som i hela landet. Olovlig frånvaro varje vecka rapporterades av 3,7 procent och varje månad av 6,9 procent. I fråga om olovlig frånvaro är siffrorna i Grankulla betydligt lägre än i hela landet.

Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2017.

Av gymnasisterna uppgav hela 21,8 procent att de hade varit månatligen borta från skolan på grund av sjukdom, medan bara 1,1 procent rapporterade frånvaro varje vecka. Jämfört med hela landet är månatlig sjukfrånvaro en aning vanligare i Grankulla än i hela landet, medan siffrorna för frånvaro varje vecka håller ungefär samma nivå. Olovlig frånvaro månatligen rapporterades av 23,8 procent av gymnasisterna och olovlig frånvaro varje vecka av 6,4 procent. Jämfört med hela landet är månatlig olovlig frånvaro ungefär lika allmänt förekommande, men siffrorna är något högre i Grankulla än i Esbo. Olovlig frånvaro varje vecka förekommer mer sällan i Grankulla än i hela landet. Av resultaten framgår att flickor rapporterar mera sjukfrånvaro månatligen än pojkar, men i övrigt är siffrorna ungefär lika.

Även om frånvarosiffrorna i Grankulla inte är särskilt höga jämfört med hela landet, måste frånvaron som fenomen tas på allvar och de bakomliggande orsakerna utredas grundligt. På det sättet kan skolnärvaron stödjas effektivt genom rätt slags intervention. Om frånvaroperioderna blir längre, försvåras skolgången ytterligare och risken för marginalisering ökar.

I huvudstadsregionens LAPE-program blev det klarlagt att uppföljningen av frånvaron och interventionerna varierar från enhet till enhet. Kommunerna hade utvecklat olika modeller för ingripande i frånvaron, men i den inledande enkäten inom LAPE-elevhälsa uppgav hela 18 procent att deras läroanstalt saknade en fungerande modell för ingripande i skolfrånvaron. Under projektet utvecklades en modell med hjälp av vilken man ville göra interventionen enhetligare och kvaliteten jämnare, få samarbetet med aktörer utanför skolan att löpa smidigt samt öka bruket av gemensamma mätare och på det sättet ingripa effektivare i frånvaron. I Grankulla provades denna interventionsmodell under våren 2018, och den införs som bestående praxis hösten 2018, då modellen blir färdig. Modellen kommer ännu att kompletteras med nya förslag till ingripande i frånvaro under denna höst, och de delar som gäller förebyggande åtgärder samt hur man tar upp oron och stöder föräldraskapet kommer att klarläggas närmare.

13. Slutsatser och åtgärdsförslag

Barn och unga i Grankulla mår i nationellt perspektiv relativt bra. De flesta upplever sig som en viktig del av familjen, kompisgänget och skolgemenskapen. Barn och ungdomar sysselsätter sig aktivt med såväl motion och sällskapsdjur som läsning och musik. Närmare 95 procent uppger att de har en fritidsaktivitet som de utövar varje vecka. Uppmärksamheten bör alltså riktas till de barn och unga som inte har hittat ett lämpligt fritidsintresse. Jämlika möjligheter till intressen och hobbyer borde utökas genom att man ordnar aktiviteter i vilka tröskeln att komma med är låg.

De ungas rikliga bruk av rusmedel är oroväckande. Särskilt andelen högstadieelever som dricker sig ordentligt berusade hör till de högsta i landet (17 %). Både andelen ungdomar som dricker för att bli berusade och ungdomar som dricker varje vecka har ökat efter den föregående skolhälsoenkäten (2013). På gymnasienivå uppger nästen en tredjedel av pojkarna (30 %) att de har provat på olagliga droger. Fullmäktige godkände i oktober 2018 en plan för förebyggande rusmedelsarbete, som anger ramarna för insatserna för att komma åt problemet. Allra viktigast är att påverka attityderna redan i ung ålder och att stödja föräldrarna i deras roll som fostrare.

Barnen och ungdomarna upplever för det mesta att deras hälsotillstånd är gott, och när det gäller till exempel högstadieelever är andelen barn som upplever sin hälsa som dålig eller medelmåttig betydligt mindre än i grannkommunerna eller i landet i medeltal. Det föreligger dock behov av hälsorådgivning och främjande av hälsosamma levnadsvanor, och särskilt pojkarnas övervikt och otillräckliga sömn väcker oro. Av pojkarna i gymnasieåldern är 20 procent överviktiga, och över hälften uppger att de sover mindre än 8 timmar under skolveckan. Vad gäller flickorna, väcker deras skoltrötthet och ensamhet oro. Av flickorna i högstadieåldern uppger hela 15 procent att de känner sig ensamma, och nästan lika många lider av skoltrötthet. Flickor lider också oftare än pojkar av ångest och symptom som handlar om sinnesstämningen.

Även den skolstress som lågstadieelever upplever är oroväckande. När man frågade eleverna i åk 4 och 5 om de ofta kände sig trötta i skolan, svarade nästan 40 procent ja. Det är viktigt att ingripa i tid i ungdomars skolstress och skoltrötthet, och fenomenet bör ägnas särskild uppmärksamhet i skolorna.

Cirka 5 procent av barnen och ungdomarna har utsatts för fysiskt våld av sina föräldrar under det senaste året, och av högstadie- och gymnasieeleverna har en tredjedel utsatts för psykiskt våld. Sexuella trakasserier är kraftigt genuspåverkade, och av flickorna i gymnasieåldern uppger en tredjedel att de har blivit ofredade i en offentlig lokal. Att identifiera trakasserier och våld och att ingripa i dem hör till alla aktörer, och kunnandet inom detta område bör förstärkas. Grankulla har inom mödra- och barnrådgivningen berett en vårdväg för våld i nära relationer tillsammans med Kyrkslätt. Den tas i bruk under 2019, då man också kommer att bereda en vårdväg för alla ålderskategorier.

Alla ovan nämnda oroväckande fenomen kräver att stödet i föräldraskapet ska utvecklas och nya typer av verksamhetsmodeller tas i bruk inom barn- och familjetjänsterna. De processer som utvecklats inom utvecklingsprogrammet LAPE för att förstärka stödet i föräldraskapet ska anpassas till förhållandena i Grankulla, och en modell för stöd i föräldraskapet skapas inom barn- och familjetjänsterna. I det här arbetet bör man också beakta kommuninvånarnas delaktighet, och till exempel samarbetet med organisationer bör utvecklas.

Vad gäller skolfrånvaro kommer Grankulla att inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen införa en uppföljnings- och interventionsmodell som utvecklats inom Programmet för utveckling av barn- och familjetjänster. I modellen betonas stärkt närvaro genom förebyggande verksamhet, praxis för att ta upp oron i ett tidigt skede samt multiprofessionellt samarbete för att finna en lösning. I Grankulla har elevhälsan goda resurser, vilket har gjort det möjligt fokusera på förebyggande arbete inom ramen för det generellt inriktade elevhälsoarbetet.

Multiprofessionellt samarbete vid kontaktytorna mellan bildningen och social- och hälsovården har en central roll i arbetet för att förbättra barnens och ungdomarnas välbefinnande. Det är viktigt att insikten om gemensamma kunder och gemensamt arbete ökar också i ett vidare perspektiv. I Grankulla påbörjades insatserna för att stärka det multiprofessionella samarbetet redan våren 2018, och i fortsättningen går de ut på att stärka samarbetsprocesserna och -praxisen bl.a. vid tillämpningen av den nyländska familjecentermodellen, koordineringen av lågtröskeltjänsterna samt integreringen av mentalvårdstjänsterna t.ex. genom att man utvecklar fältarbetet och konsultationen. Målet är att erbjuda klienterna rätt slags stöd i rätt tid och på nära håll så att barnen, de unga och familjerna kan uppfatta barn- och familjetjänsterna som en sammanhållen helhet.

Källor:

- Autio, E: Perhetekijöiden yhteys 8.-ja 9.-luokkalaisten itseraportoiimiin luvattomiin kouluopissaoloihin. Pro gradu, Tampereen yliopisto. 2017.
- Brunell, V., Kannas, L., Levälahti, E., Tynjälä, J. & Välimaa, R: Livskvalitet i skolan. Terveystieteiden laitoksen julkaisusarja 5/1996. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 1996.
- Claes E., Hooghe M. & Reeskens T.: Truancy as a Contextual and School-Related Problem: A Comparative Multilevel Analysis of Country and School Characteristics on Civic Knowledge among 14 Year Olds. Educational Studies 35(2), 123–142. 2009.
- Evira: Finländska näringsrekommendationer (<https://www.evira.fi/sv/livsmedel/halsoframjande-kost/naringsrekommendationer/skolelever-och-ungdomar2/>)
- Friberg, P., Karlberg, M., Sundberg Lax I. & Palmér, R.: Hemmasittare och vägen tillbaka. Insatser vid långvarig skolfrånvaro. Columbus förlag, Riga. 2017.
- Halme, N; Hedman, L; Ikonen, R; Rajala, R: Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017: Kouluterveyskyselyn tuloksia. THL, 2018.
- Halme, N: Lasten, nuorten ja perheiden sote-palvelujen tilanne pääkaupunkiseudulla. Alustus, PKS Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, 22.8.2018.
- Grankullas delaktighetsprogram. Utkast. 2018.
- Grankullas program för förebyggande rusmedelsarbete 2018–2022. Godkänt i stadsfullmäktige 15.10.2018
- Kearney, C.: Helping School Refusing Children and Their Parents - A Guide for School-Based Professionals. Oxford University Press, New York. 2008.
- Lereya S, Copeland W, Costello J & Wolke D (2015): Adult mental health consequences of peer bullying and maltreatment in childhood: two cohorts in two countries. Lancet Psychiatry 2015; 2: 524–31.
- Skapa förtroende – skydda barnet. Guide om samarbete för personer som möter barn och familjer i sitt arbete. THL:s webbplats: <https://verkkokoulut.thl.fi/sv/web/skydda-barnet> (hämtad 26.11.2018).
- Manninen, S.: Kouluviihtyvyys ja siihen liittyvät tekijät peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa. Jyväskylän yliopisto. 2018.
- Marttunen, M.; Huurre, T.; Strandholm, T.; Viialainen, R. (toim.) Nuorten mielenterveyshäiriöt – Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Opas:25 THL/2013.
- Handbok för att förebygga och ingripa i sexuella trakasserier i skolor och läroanstalter. Utbildningsstyrelsen, 2018.
(https://www.oph.fi/publikationer/2018/handbok_for_att_forebygga_och_ingripa_i_sexuella_trakasserier_i_skolor_och_laroanstalter)

Professori Anne Marie Albano, (Columbian yliopisto NY), 3.10.2018 PKS LAPE & LAPE Uusimaa seminaari TAKAISIN KOULUUN - BACK TO SCHOOL - Interventiot koulupoissaoloihin.

Ryan, R. M. & Patrick, H. The classroom social environment and changes in adolescents' motivation and engagement during middle school. *American Educational Research Journal* 38(2), 437–460. 2001.

Institutet för hälsa och välfärd (THL): *Tillsammans kring matbordet – kostrekommendationer till barnfamiljer*, 2016.

(http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130021/KIDE27_RUOTSI_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Elintavat, haettu 19.9.2018 (<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elintavat>)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Koettu terveys, haettu 19.9.2018 (<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/terveys/koettu-terveys>)

Ulmanen, S. Miten kiinnittyä kouluun? Oppilaiden näkökulmia koulutyöhön kiinnittymisen haasteisiin. Väitöskirja. *Acta Universitatis Tamperensis* 2289. Tampereen yliopisto. 2017.

Väljörvi, J.: Peruskoulun rakenteet ja toiminta. Julkaisussa J. Väljörvi & P. & P. Kupari 2015. Millä eväillä osaaminen uuteen nousuun? PISA 2012 tutkimustuloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusarja. Helsinki, 2015.

Wang, M. T. & Holcombe, R. Adolescents' perceptions of school environment and academic achievement in middle school. *American Educational Research Journal* 47(3), 633–662. 2010.